Upravljanje rizicima i učinak na reviziju financijskih izvještaja

Grubeša, Jerko

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **RRiF College of Financial Management / RRiF Visoka škola za financijski menadžment**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:198:317128

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of Final Examination Papers University of Applied Sciences RRiF - Final Examination Papers and Diploma Papers

RRiF VISOKA ŠKOLA ZA FINANCIJSKI MENADŽMENT U ZAGREBU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO I FINANCIJE

Jerko Grubeša

ZAVRŠNI RAD

UPRAVLJANJE RIZICIMA I UČINAK NA REVIZIJU FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Zagreb, 2019.

RRiF VISOKA ŠKOLA ZA FINANCIJSKI MENADŽMENT U ZAGREBU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO I FINANCIJE

ZAVRŠNI RAD

UPRAVLJANJE RIZICIMA I UČINAK NA REVIZIJU FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Ime i prezime studenta: Jerko Grubeša
Matični broj studenta: 483/16-I
Mentor: Anamarija Wagner, dipl.oec, ovl.rev.

Zagreb, 2019.

Upravljanje rizicima i učinak na reviziju financijskih izvještaja

SAŽETAK

Rizik je neizbježan dio svakog poslovanja te je zbog toga važno osigurati potrebne instrumente zaštite poduzeća. Rizik se javlja u situacijama kad sa sigurnošću ne možemo reći što će se dogoditi, odnosno kad je krajnji rezultat u potpunosti ili djelomično neizvjestan. Kako bi se rizik smanjio i držao pod kontrolom, često uz pojam rizika vežemo i pojam revizija. Naime, korelacija rizika i revizije je naročito bitna jer se revizijskim testovima određuju strategije i ciljevi poslovnog subjekta kao i način korištenja resursa. Revizijskim testovima se mogućnost pogreške i prijevare svodi na minimum čime se i rizik poslovanja smanjuje. Kako bi se navedeno postiglo, osmišljeni su revizijski testovi koji mogu biti testovi kontrole i dokazni testovi. Testovi kontrole podrazumijevaju intervju, inspekciju, promatranje, usklađivanje, ponovno izvođenje i/ili potvrđivanje, dok dokazni testovi podrazumijevaju dokazne testove poslovnih događaja, analitičke postupke te testove salda. U cijelom procesu provedbe revizije odnosno revizijskih testova značajnu ulogu imaju i revizijski dokazi kojima revizor nastoji pobliže dobiti informacije i podatke na temelju kojih će donijeti svoj konačan sud, a koje može zatražiti te dobiti od internih i eksternih sudionika povezanih s poslovanjem poduzeća nad kojim se vrši postupak revizije.

Ključne riječi: revizija, rizik, kontrola, testovi, dokaz

Risk management and impact on auditing financial statements

SUMMARY

Risk is an inevitable part of every business, and it is therefore very important to provide the necessary protection instruments for the company. Risk occurs in situations when we can't safely say what will happen, that is, when finally result is totally or partially uncertain. In order to reduce and control the risk, we often associate the notion of risk with the term risk. Namely, the correlation between risk and audit is very important because auditing tests determine the strategies and goals of a business entity as well as how the resources are used. Auditing tests the possibility of error and fraud minimizing the risk of business being reduced. In order to achieve this, auditing tests can be developed, which may be tests of control and substantive tests. Tests of control include interview, inspection, observation, alignment, re-performance and / or confirmation, while substantive tests include evidence of business events, analytical procedures, and balance tests. Throughout the audit implementation process or auditing tests, audit evidence has a significant role to play in the auditor's efforts to obtain more information and data on the basis of which he/she will make his/her final judgment, which may request from internal and external participants associated participants with the business of the company in which auditing procedure is carried out.

Key words: auditing, risk, controls, tests, evidence

SADRŽAJ

1. UVOD ... 1
2. VAŽNOST REVIZIJE ... 2
2.1. Ciljevi revizije ... 5
2.2. Postupak revizije ... 7
3. OPĆENITO O REVIZIJSKOM RIZIKU ... 12
3.1. Vrste rizika unutar poduzeća ... 13
3.1.1. Inherentni rizik ... 14
3.1.2. Kontrolni rizik ... 15
3.1.3. Detekcijski rizik ... 16
3.1.4. Upitnik za ocjenu revizijskog rizika ... 16
4. PREPOZNAVANJE RIZIKA ... 19
4.1. Aktivnosti utvrđivanja rizika ... 20
4.2. Postupci procjene rizika ... 22
4.2.1. Upiti menadžmentu ... 22
4.2.2. Analitički postupci ... 23
4.2.3. Promatranje i provjeravanje ... 24
5. REAGIRANJE NA PROCIJENJENE RIZIKE ... 25
5.1. Testovi kontrole ... 27
5.2. Dokazni testovi ... 32
5.2.1. Dokazni testovi poslovnih događaja ... 35
5.2.2. Analitički postupci ... 36
5.2.3. Metoda testova salda ... 36
5.3. Revizijski dokaz ... 38
6. ZAKLJUČAK ... 43
LITERATURA ... 45
POPIS TABLICA ... 47
POPIS SLIKA ... 47

1. UVOD

Rizik je neizbježan dio svakog poslovanja te je zbog toga od velikog značaja osigurati potrebne instrumente zaštite poduzeća. Rizik se javlja u situacijama kad sa sigurnošću ne možemo reći što će se dogoditi, odnosno kad je krajnji rezultat u potpunosti ili djelomično neizvjestan, a na temelju pojavnog oblika razlikujemo dvije vrste rizika - poslovni rizik i financijski rizik.

Korelacija rizika i revizije je itekako bitna jer se revizijskim testovima određuju strategije i ciljevi poslovnog subjekta kao i način korištenja resursa. Kvalitetne analize mogućnost pogreške i prijevare svode na minimum čime se i rizik poslovanja smanjuje.

Predmet završnog rada je definirati pojam rizika i revizije te povezati ta dva pojma i objasniti njihovu vezu u poslovanju poslovnih subjekata. Kako bi se navedeno postiglo, osmišljeni su revizijski testovi koji mogu biti testovi kontrole i dokazni testovi. Testovi kontrole podrazumijevaju: intervju, inspekciju, promatranje, usklađivanje, ponovno izvođenje i/ili potvrđivanje. Dokazni testovi revizorima služe za otkrivanje pogrešaka u iznosima na računima i pozicijama u financijskim izvještajima. Dokazni testovi se dijele u tri kategorije i to: dokazni testovi poslovnih događaja, analitički postupci te testovi salda. U cijelom tom procesu provođenja revizijskih testova bitni su revizijski dokazi koji utječu na krajnji ishod revizije.

Cilj rada je prikazati načine upravljanja rizikom unutar poduzeća te učinak rizika na reviziju financijskih izvještaja.

Rad se sastoji od šest poglavlja od kojih je prvo poglavlje uvod. Drugo poglavlje se odnosi na važnost revizije, a govori o ciljevima revizije te samom postupku revizije s posebnim osvrtom na predrevizijski i revizijski postupak. Treće poglavlje bazira se na revizijskom riziku unutar poduzeća odnosno na njegovim vrstama. Tako razlikujemo tri različita rizika i to inherentni, kontrolni i revizijski. Četvrto poglavlje bavi se prepoznavanjem rizika odnosno aktivnostima njegova utvrđivanja te njegove procjene. Reakcijom na procijenjene rizike bavit će se peto poglavlje koje će ujedno prikazati primjenu teorije u praksi. Zadnje poglavlje predstavlja zaključak u kojem su sumirane sve opisivane stavke.

2. VAŽNOST REVIZIJE

Revizija je struka koja se bavi ispitivanjem financijskih izvještaja, te ostale poslovne dokumentacije poslovnih subjekata. Pri poslovanju postoji mogućnost da menadžment manipulira poslovnom dokumentacijom ili ne prikazuje stvarno stanje. Zbog takvih slučajeva postoji revizija čija je svrha osigurati pouzdana financijska izvješća.[1]

Drugi autori, ističu kako je revizija zapravo „postupak provjere i ocjene financijskih izvještaja obveznika revizije te podataka i metoda koje se primjenjuju pri sastavljanju financijskih izvještaja na temelju kojih se daje stručno i neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova.“[2] Revizija je ujedno i proces koji obuhvaća tri subjekta – korisnika, klijenta i revizora. Društva odnosno Uprave društava predstavljaju klijente, neovisni stručnjak obavlja funkciju revizora dok su korisnici vlasnici društava, banke, poslovni partneri i ostali interesni korisnici.

I drugi ekonomski stručnjaci – teoretičari te profesionalna udruženja dali su svoje viđenje i definiciju pojma revizije. Tako Tušek i Žager navode kako je „Revizija je sistematiziran proces objektiviziranog pribavljanja i stvaranja dokaza o ekonomskim događajima i rezultatima s ciljem da se ustanovi usklađenost između postojećih izvještaja o poslovanju i unaprijed postavljenih kriterija i da se to dostavi zainteresiranim korisnicima.“[3]

Klaić smatra kako je revizija „ispitivanje ili istraživanje financijskih izvještaja i drugih računovodstvenih evidencija te ostalih evidencija o poslovanju poduzeća od strane neovisnih javnih računovođa izvan promatranog poduzeća.“[4] S druge strane, Vujević navodi kako je revizija „neovisno ispitivanje financijskih izvještaja ili onih financijskih informacija što se odnose na subjekt, onaj profitno usmjeren ili onaj koji to nije, bez obzira na njegovu veličinu ili zakonski oblik, kad je takvo ispitivanje potaknuto s namjerom izražavanja mišljenja o tome.“[5] Definiciju revizije možemo pronaći i u Zakonu o reviziji koji kaže kako je „Revizija je postupak provjere i ocjene financijskih izvještaja i

[1] Poslovni dnevnik. URL: www.poslovni.hr/vijesti/zasto-revizija-a-zasto-ne-213506 (pristupljeno 14.11.2018.).
[2] Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Uvod u reviziju. Zagreb: RRiF
[3] Tušek, B., Žager, L. (2007). *Revizija*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 47
[4] Klaić, B. (1986). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske, str. 118
[5] Vujević, I. (2003). *Revizija.* Split: Ekonomski fakultet Split, str. 2

konsolidiranih financijskih izvještaja obveznika revizije te podataka i metoda koje se primjenjuju pri sastavljanju financijskih izvještaja, na temelju kojih se daje stručno i neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova.“[6]

Osnovna područja revizije možemo iščitati iz definicija revizije koje su ranije dane. Kada pak govorimo o reviziji financijskih izvještaja tada najčešće mislimo na eksternu reviziju, pa sukladno tomu temeljne značajke eksterne revizije su[7]:

- naknadno ispitivanje poslovanja poduzeća (posebice financijskih izvještaja),
- objektivno mišljenje revizora koje je podkrepljeno dokazima,
- praćenje usklađenosti poslovanja poduzeća (prvenstveno s financijskim izvještajima prema unaprijed postavljenim kriterijima),
- reviziju obavljaju nezavisni stručnjaci koji nemaju nikakve veze s poduzećem.

Revizija stoga predstavlja sponu između poduzeća/uprave (klijent) koja priprema financijske izvještaje i korisnika informacija sadržanih u financijskim izvješćima. Proces revizije obavlja se u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima (skraćeno MRevS) te samo angažiranje revizora i revizorskih usluga ima za cilj pružiti visoku razinu uvjerenja kako su financijski izvještaji sastavljeni prema propisima te kako ne sadrže značajnija pogrešna prikazivanja.

Shodno tomu, važnost revizije je dvojaka – za vlasnike odnosno top menadžment te za korisnike među kojima se najviše ističe država. U suvremenom svijetu sa suvremenim načinom poslovanja „top menadžment“ nije u mogućnosti do potrebnih informacija doći iz prve ruke, nego do istih dolazi preko niza posrednika (viši – srednji – operativni menadžment) te se samim time rizik dobivanja i korištenja nepouzdanih informacija povećava. Nepouzdane informacije, kao takve, ne koriste nikome jer ih nije moguće upotrijebiti pri donošenju odluka te se stoga u ovakvom načinu poslovanja ističe važnost revizije kao izvora informacija s visokom pouzdanošću. S druge strane, utvrđivanje realnog stanja poslovanja unutar poduzeća značajno je i za državu i to prvenstveno zbog njezine fiskalne i gospodarske politike. Pouzdane informacije i pouzdano izvješćivanje pomaže poduzeću u upravljanju resursima i njihovoj alokaciji. Tako su, osim države

[6] Zakon o reviziji (Narodne novine br. 146/05, 139/08, 144/12, 78/15)
[7] Tušek, B., Žager, L. (2007). Op.cit., str. 50.

odnosno vlade i vladinih institucija, najznačajniji korisnici revizorskih izvješća vlasnici, menadžment, sadašnji i potencijalni investitori i kreditori, banke, poslovni partneri, ali i zainteresirana javnost.

Osim revizije, na tržištu usluga postoji još nekoliko sličnih aktivnosti koje su srodne reviziji kao što su pregled, dogovorene procedure i kompilacije.[8]

Uvid, kao usluga koja je srodna reviziji, predstavlja aktivnosti koje revizoru omogućuju da se izjasni je li na temelju ograničenih procedura i postupaka, koji nisu na nivou potreba revizijskog postupka, može dati mišljenje kako su računovodstveni izvještaji u svim bitnim elementima u skladu sa standardima računovodstvenog izvještavanja. Ako postupak pregleda usporedimo s procesom revizije tada možemo uočiti kako se u postupku pregleda ne koriste procedure revizije kao što su primjerice provjera poslovnih knjiga, nadzor, procjena računovodstvenih politika i drugo.[9]

Za razliku od uvida, dogovorene procedure, kako im i samo ime kaže, obuhvaćaju unaprijed dogovorene angažmane između klijenta (društva tj. uprave društva) i stručnjaka zaduženog za obavljanje takve vrste posla, a s ciljem obavljanja ekspertize u nekom od dijelova poslovanja društva. U dogovorene procedure podrazumijevamo provjeru obračuna rezultata, dividende i raspodjele dividende, utvrđivanje udjela partnera u zajedničkoj proizvodnji i drugo.[10]

Kompilacije, kao treća vrsta reviziji srodnih usluga, predstavljaju aktivnosti kojima se odgovarajući računovodstveni izvještaji preuređuju i prikazuju u formi koja je pogodna za samog korisnika. Preuređivanje računovodstvenih izvještaja ne znači da se oni kreiraju s drugačijim podacima nego je jednostavno kreiraju u različitim formama koji će u svom prikazu korisniku tih izvještaja najjednostavnije prikazati ono što se u njima nalazi. Razlog tomu je što su nerijetko financijski izvještaji obujmom iznimno veliki te zahtijevaju odgovarajuća znanja i napore da se shvate. Stoga se za potrebe korisnika sastavljaju kompilirani pregledi, odnosno rade se kompilacije koje služe informiranju korisnika/čitatelja financijskih izvještaja tako da je njemu najjednostavnije shvatiti.[11]

[8] Stanišić, M. (2009). Revizija, treće izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum.
[9] Ibid, str. 6
[10] Ibid
[11] Ibid, str. 6

Najlakše shvaćanje odnosa revizije i reviziji srodnih usluga daje tablica 1. prikazana niže u tekstu. Iz iste su vidljive sličnosti i razlike između svake usluge pa tako dogovorene procedure i kompilacije ne pružaju korisniku pouzdanost dok mu primjerice izvješće revizije pruža visoku pouzdanost, a uvid umjerenu pouzdanost.

Tablica 1.: **Odnos revizije i reviziji srodnih usluga**

REVIZIJA	**REVIZIJI SRODNE USLUGE**		
REVIZIJA	**UVID**	**DOGOVORENE PROCEDURE**	**KOMPILACIJE**
Visoka, ali ne apsolutna pouzdanost	Umjerena pouzdanost	Nema pouzdanosti	Nema pouzdanosti
Pozitivan nivo pouzdanosti kod tvrdnji	Negativan nivo pouzdanosti tvrdnji	Stvarni nalazi i činjenice	Identifikacija prikupljenih informacija

Izvor: Stanišić, M. (2009). Revizija, treće izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum. str. 6

2.1. Ciljevi revizije

Kako bi se definirao cilj revizije potrebno je definirati jasno njezinu svrhu i objekt. Svrha revizije jest „povisiti stupanj povjerenja namjeravanih korisnika u informacije sadržane u financijskim izvješćima.“[12] Predmet revizije, odnosno objekt jesu financijska izvješća poslovnog subjekta koje je pripremila uprava poslovnog subjekta, a pod nadzorom nadzornog odbora.

Stoga se da zaključiti kako je cilj revizije financijskih izvješća da omogući neovisnom stručnjaku – revizoru izražavanje mišljenja o tome jesu li financijski izvještaji sastavljeni u skladu sa standardima financijskog izvještavanja. Autor Brekalo smatra kako je cilj provođenja revizije financijskih izvješća „davanje mišljenja revizora o realnosti i objektivnosti iskazanih podataka u financijskim izvješćima uz prihvatljivi revizijski rizik da će u provedbi postupaka revizije uočiti sve materijalno značajne greške koje mogu

[12] Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Uvod u reviziju. Zagreb: RRiF

utjecati na iskazivanje revizorova mišljenja.“[13] Najvažniji cilj revizije je da se revizijski rizik smanji na prihvatljivo nisku razinu.

Glavna svrha revizije jest dobivanje nezavisne potvrde o tome kako je menadžment koji upravlja poduzećem ostvario rezultate koji su prikazani u financijskim izvješćima. Također, cilj revizije je da svim korisnicima revizije odnosno eksternim subjektima da uvjerenje kako su financijska izvješća realan pokazatelj pravog stanja i poslovanja poslovnog subjekta.

Glavni zadatak revizije je dati objektivno i neovisno mišljenje o analiziranim financijskim izvještajima, a navedeno se postiže zadovoljavanjem sljedećih ciljeva revizije[14]:

- Valjanost – u poslovnim knjigama moraju biti prikazani samo poslovni događaji koji su se stvarno i dogodili, revizor mora utvrditi sadrže li poslovne knjige fiktivne poslovne događaje;

- Potpunost – svi poslovni događaji moraju biti iskazani u poslovnim knjigama, a revizor mora utvrditi sadrže li poslovne knjige sve poslovne događaje;

- Cutoff – poslovni događaji u poslovnim knjigama moraju biti iskazani u obračunskom razdoblju na koje se stvarno i odnose;

- Vlasništvo – poslovni događaji u poslovnim knjigama su vlasništvo poslovnog subjekta u kojemu se obavlja revizija, a revizor mora utvrditi jesu li imovina i događaji iz financijskih izvještaja stvarno u vlasništvu poslovnog subjekta;

- Matematička točnost – poslovni događaji u poslovnim knjigama moraju biti u potpunosti matematički točno zbrojeni, a revizor provjerava da li je to slučaj;

- Procjena – poslovni događaji u poslovnim knjigama moraju biti primjereno i realno procijenjeni, a revizor provjerava jesu li stavke u financijskim izvješćima u skladu s tim;

[13] Brekalo, F. (2007). Revizijski rizici. *Računovodstvo, revizija i financije.* br. 6/2007, str. 63
[14] Bešvir B. (2003). *Revizijski dokaz*. Zagreb: Računovodstvo, revizija i financije. str. 40

- Klasifikacija – poslovni događaji u poslovnim knjigama moraju biti ispravno klasificirani na račune u koje pripadaju, a revizor utvrđuje jesu li poslovni događaji klasificirani na odgovarajući način;

- Objavljivanje – financijska izvješća moraju sadržavati sve bitne i propisane stavke i informacije, te revizor mora utvrditi sadrže li financijska izvješća sve bitne podatke u potpunosti.

2.2. Postupak revizije

Proučavajući raznu literaturu, moguće je naći različite, a opet vrlo slične faze, odnosno korake provedbe revizije. U praksi svi koraci vode istom krajnjem cilju, iako su teorijski nešto drugačije objašnjeni. Ako rezimiramo praktična i teorijska iskustva, tada postupak revizije možemo podijeliti u pet faza, a one su[15]:

1. *Planiranje revizije* podrazumijeva upoznavanje s klijentima, analiziranje utjecaja revizorskog rizika, proučavanje materijalnosti i značajnosti, ali i pribavljanje potrebne dokumentacije. Nakon prvobitne analize, definiraju se strategije provođenja revizije, sustav računovodstvenih kontrola, vrste i opseg poslovnih promjena, te naravno sam plan i program revizije.

2. *Prethodni postupci revizije* se odnose na:

   - snimanje sustava računovodstvenih kontrola,
   - procjenu vrijednosti sustava računovodstvenih kontrola,
   - provjeru funkcioniranja sustava računovodstvenih kontrola,
   - određivanje pouzdanosti cjelokupnog računovodstvenog sustava,
   - provjeru popisa sredstava i usklađivanje na računima obveza i potraživanja,

[15] Vukoja B., Revizija financijskih izvještaja gospodarskih društava. Revident d.o.o. - društvo za reviziju i poslovne usluge. Raspoloživo na: URL: http://www.revident.ba/public/files/revizija-financijskih-izvjestaja-gospodarskih-drustava.pdf (pristupljeno 16.12.2018.)

- izvještaj upravi o nađenim nedostacima u prethodnom postupku.

Također, ako je potrebno izrađuje se detaljno snimanje sustava računovodstvenih kontrola, standardni upitnici o sustavu računovodstvenih kontrola, pregled slabosti sustava računovodstvenih kontrola, inventurna lista, konfirmacija za usklađivanje potraživanja i obveza i preliminarni izvještaj uprave.

3. *Ispitivanje podataka u fazi izrade temeljnih financijskih izvještaja* se odnosi na programe ispitivanja točnosti analiziranih podataka koji su nužni za unos u bilancu i račun dobiti i gubitka s ciljem uočavanja i otklanjanja nedostataka na vrijeme.

4. *Završna revizija* (ispitivanje podataka iskazanih u temeljnim financijskim izvještajima) se svodi na ispitivanje valjanosti pojedinih stavki financijskih izvještaja.

5. *Kompletiranje revizije i izrada izvještaja* sumira dobivene rezultate provedenom revizijom, provjerava naknadno dobivene rezultate te daje pismeno mišljenje revizora o objektivnosti i realnosti analiziranih financijskih izvještaja.

Arens i Loebbeck[16] proces revizije dijele u četiri faze i to:

- planiranje revizije i određivanje revizijskog postupka,
- provjera internih revizijskih kontrola,
- provjera podataka iskazanih u temeljnim financijskim izvještajima,
- kompletiranje revizije i izrada izvještaja.

Temeljne faze procesa revizije financijskih izvještaja prema Tušeku[17] su:

- preliminarne aktivnosti i preuzimanje obveze obavljanja revizije,
- upoznavanje poslovanja klijenata, preliminarni analitički postupci i planiranje revizije,
- koncept značajnosti i procjena rizika revizije,
- utvrđivanje preliminarne strategije revizije,
- upoznavanje i ocjena sustava internih kontrola klijenta,
- provedba dokaznih postupaka,

[16] A.A.Arens, J.K. Loebbecke (1997). Auditing - An Integrated Approach. Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey., str.157-160.
[17] Tušek, B. (2001). Revizija. Zagreb: TEB, str.103.

- kompletiranje revizije i sastavljanje revizorova izvješća.

Wagner[18] tijek revizije prikazuje u samo dva koraka – predrevizija i završna revizija. Predrevizija (*engl. interim audit*) obuhvaća vremensko razdoblje od datuma sklapanja ugovora o reviziji pa sve do trenutka dok se ne pojave financijski izvještaji. Ovaj proces obuhvaća identifikaciju razine rizika (opis poslovnih procesa, identifikaciju internih kontrola u društvu, identifikacija rizika), izračun materijalnosti, odabir pozicija financijskih izvješća koje će se testirati te odluku o strategiji testiranja. Potonji proces – odluka o strategiji testiranja daje revizoru dvije opcije postupka i to:

a) kontrolni pristup koji obuhvaća sinergiju test kontrole i analitičkih postupaka

b) dokazni postupci koji se sastoje od testa detalja i analitičkih postupaka.

Završna revizija (engl. final audit) provodi se od trenutka kada se pojave financijska izvješća pa sve do datuma izvješća revizora. U završnoj reviziji provode se dokazni postupci testova detalja i dokaznih analitičkih postupaka. Provođenje postupaka testova detalja obuhvaćaju dizajn testa detalja (ako se kontrole testiraju) te provedbu testova detalja. Dizajn testa detalja podrazumijeva test kontrole za sve pozicije financijskih izvještaja koje su određena kao značajne. Kada govorimo o testovima detalja, razlikujemo ih nekoliko i to:

- test za dugotrajnu imovinu (zemljišne knjige, nabavke, amortizacija, otpisi),
- testiranje zaliha (inventura, vrednovanje),
- testiranje novca i novčanih ekvivalenata,
- testiranje financijske imovine,
- testiranje potraživanja od kupaca,
- testovi ostalih potraživanja,
- testovi za obveze prema dobavljačima,
- testiranje troška zaposlenika,
- testiranje za dugoročne i kratkoročne kredite (razgraničenje obveza, trošak kamata),
- testovi kretanja kapitala,
- testovi prema povezanim stranama,

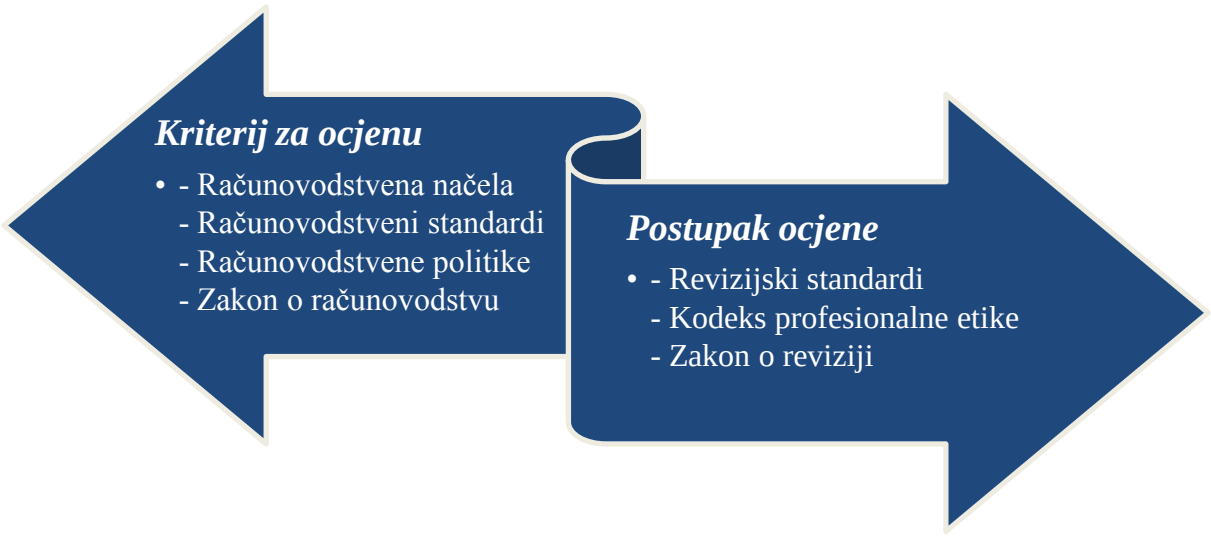
[18] Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Postupci revizije. Zagreb: RRiF

- testovi unaprijed plaćenih troškova,
- testovi rezerviranja,
- testovi ostalih obveza te
- testovi ostalih značajnih pozicija financijskog izvještaja.

Pod završnom revizijom također se podrazumijeva i izdavanje revizorskog mišljenja.

Uz opisano, važno je spomenuti i kriterije te postupak ocjene financijskih izvještaja. Naime, uvijek se ističe kako su temeljni kriteriji za ocjenu izvješća računovodstvena načela, računovodstveni standardi, računovodstvene politike te zakoni, dok su i revizijski standardi, Zakon o reviziji, kao i Kodeks profesionalne etike revizora od velike važnosti kod postupka ocjene. „Revizorsko društvo dužno je sastaviti revizorsko izvješće o obavljenoj zakonskoj reviziji godišnjih financijskih izvještaja ili godišnjih konsolidiranih financijskih izvještaja u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima, odredbama ovoga Zakona i drugim propisima.“[19] Slikovit prikaza opisanog se nalazi na slici niže.

Slika 1.: **Kriteriji i postupak ocjene financijskih izvještaja**

Izvor: Izrada autora

[19] Zakon o reviziji (Narodne novine, br. 127/2017)

Revizorski postupci sastoje se od nekoliko elemenata i to[20]:

- *procedure pregledavanja* koja uključuje ispitivanje evidencija ili dokumenata, internih ili eksternih, u papirnatom ili elektroničkom obliku ili na ostalim medijima i fizičko ispitivanje imovine. Primjerice, procedura pregledavanja može biti pregled zemljišnih knjiga, fizički pregled nekretnine/pokretnine i drugo.
- *promatranje* uključuje promatranje posla ili postupke što obavljaju zaposlenici društva. Primjera radi, revizor prisustvuje inventuri koja se provodi u poslovnom subjektu.
- *propitkivanje* uključuje pribavljanje dokaza putem razgovora s upravom poslovnog subjekta ili zaposlenikom koji je odgovoran za dio nad kojim revizor vrši testiranje. Primjerice, revizor može obaviti razgovor s voditeljem/voditeljicom računovodstvenog odjela o vođenju poslovnih knjiga za dugotrajnu imovinu ako je ista predmet testiranja.
- *konfirmacije* predstavljaju revizijski dokaz koji je pribavio revizor kao pisani odgovor od treće strane. Primjerice, konfirmacija može biti potvrda stanja novca na računu ili pak potvrda obveza od dobavljača.
- *ponovno izvođenje* označava revizorovo neovisno izvođenje postupaka ili kontrola koje su prvobitno obavljene kao dio internih kontrola poslovnog klijenta. Primjera radi, ponovno brojanje nekih stavaka zaliha nakon što je poslovni subjekt – klijent već obavio inventuru.
- *ponovno izračunavanje* sastoji se od kontroliranja matematičke točnosti dokumenata ili evidencija. Primjerice, ponovno izračunavanje troška amortizacije koje je klijent izračunao.
- *provođenje analitičkih postupaka* sastoji se od ocjenjivanja financijskih informacija kroz analiziranje odnosa između financijskih i nefinancijskih podataka. Primjerice, pri analizi prihoda od prodaje uspoređuje se prihod od prodaje sa stvarnim podacima o prodanim količinama.

[20] Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Postupci revizije. Zagreb: RRiF

3. OPĆENITO O REVIZIJSKOM RIZIKU

Rizik od davanja pogrešnog revizorskog mišljenja se zove rizik revizije, to jest revizorski rizik. Javlja se u situacijama kada revizor da pozitivno mišljenje za određeni financijski izvještaj koji u konačnici ima pogreške od velikog značaja. Sastoji se od tri osnovne komponente, a to su inherentni rizik, kontrolni rizik te detekcijski rizik.

Dodatno, revizijski rizik može posebice doći do izražaja ako izvješće revizije o poslovanju određenog poduzeća izađe u medije i javnost koja je već unaprijed kreirala sliku o poslovanju određenog poduzeća, tim više ako se revizijsko izvješće i slika javnosti ne podudaraju. Primjerice, pod povećalom hrvatske javnosti nedavno se našao koncern Agrokor koji je za svoje poslovanje dobio pozitivan nalaz revizije, no percepcija javnosti je bila daleko od onoga kakvu su odluku donijeli stručni neovisni revizori. Upravo radi takvih situacija u kojima je revizijski rizik izrazito naglašen treba nastojati raditi na njegovom anuliranju odnosno da isti biva što manji.

Revizija financijskih izvještaja posjeduje naglašen revizijski rizik da su neke pogreške materijalnog karaktera iskazane u financijskim izvješćima i da će ostati neotkrivene te dovesti do krivih zaključaka vlasnike kapitala i vjerovnike, ali i ostale korisnike financijskih izvješća.

Tijekom procesa revizije revizor je taj koji snosi rizik kako neće uspjeti na odgovarajući način izraziti mišljenje o financijskim izvješćima koji sadrže značajnu pogrešku odnosno da će izdati pogrešno mišljenje. Dio rizika kod revizora će uvijek postojati te je on tog rizika svjestan i spreman ga je prihvatiti. S druge strane, ako se pogreška uoči nakon što je revizor izdao svoje mišljenje on u tom trenutku kod javnosti gubi vjerodostojnost i dobar ugled. Također, bitno je istaknuti kako opseg provedenih testiranja je u uskoj korelaciji s razinom rizika. Tako se može reći kako je rizik manji što su provedena testiranja opsežnija, ali i da je rizik veći što je razina provedenih testiranja manja.

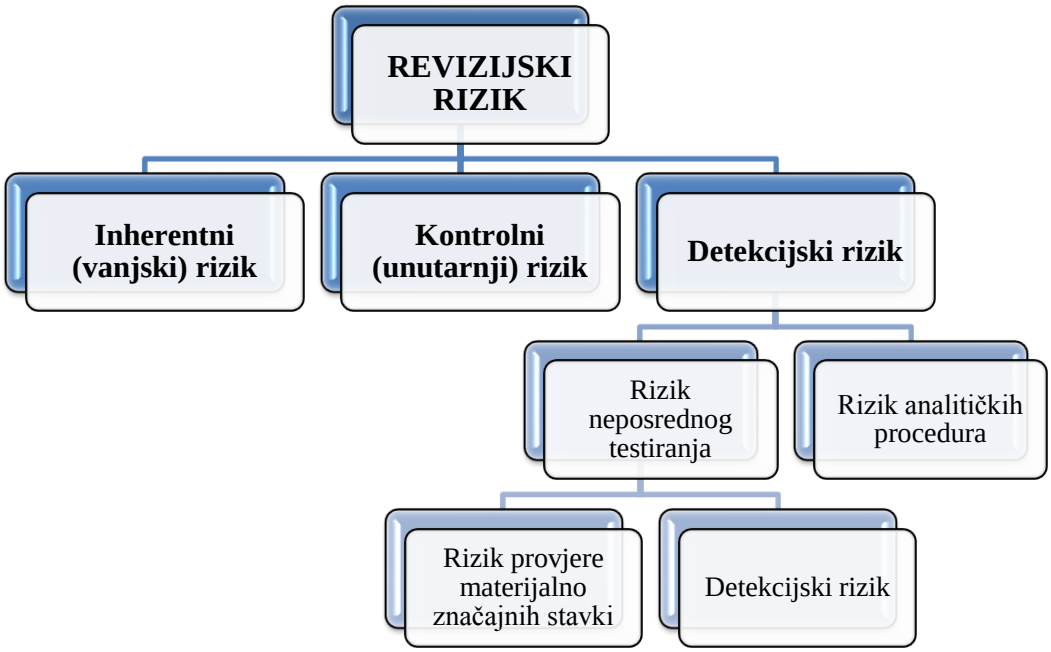
3.1. Vrste rizika unutar poduzeća

Revizijski rizik predstavlja „mogućnost postojanja materijalno značajnih pogrešaka u financijskim izvješćima unatoč obavljenim revizijskim procedurama.“ [21] Sukladno MRevS-ma razlikujemo tri vrste rizika koje ujedno i čine revizijski rizik, a to su:

- *inherentni rizik* – predstavlja mogućnost neotkrivanja značajnih grešaka u financijskim izvješćima
- *kontrolni rizik* – nemogućnost sustava internih računovodstvenih kontrola da otkrije značajne greške u financijskim izvješćima,
- *detekcijski rizik* – sadržava mogućnost neotkrivanja materijalno značajnih grešaka u financijskim izvješćima i pored provedenog postupka revizije. Nazivamo ga još i rizik neotkrivanja.

Umnožak ta tri rizika daje vrijednost revizijskog rizika.

Slika 2.: **Struktura revizijskog rizika**

Izvor: Brekalo, F. (2007.) Revizijski rizici. *Računovodstvo, revizija i financije.* br. 6/2007, str. 64

[21] Brekalo, F. (2007.) Revizijski rizici. *Računovodstvo, revizija i financije.* br. 6/2007, str. 63

3.1.1. Inherentni rizik

Inherentni, odnosno vanjski rizik je rizik kojeg klijenti mogu identificirati, ali ga nisu u stanju kontrolirati. Specifičan je za određenu vrstu poslovanja, gospodarske uvjete u kojima se poslovanje odvija i gospodarsku granu. Loši gospodarski uvjeti sa sobom donose određene rizike kojih je poduzetnik svjestan, ali nažalost nije u stanju utjecati na njih, primjer navedenog je rizik od nemogućnosti naplate potraživanja. Ovakvu vrstu rizika treba procjenjivati u stadiju planiranja postupka revizije u okviru određivanja cjelokupne strategije revizije financijskih izvješća.

Prema Tušeku[22], kada revizor procjenjuje inherentni rizik na razini financijskih izvještaja, on vrši procjenu značajki menadžmenta, prirode poslovanja klijenta kao i industrije. Pri procjeni inherentnog rizika na razini stanja i vrste transakcija bitna je prosudba značajki pojedinih računa i transakcija. Brekalo inherentni rizik definira kao „podložnost nekog stanja računa ili vrste transakcije koja proizlazi iz značajne pojedinačne ili skupne pogreške u odnosu na iskazivanje drugih stanja ili transakcija uz uvjet da ne funkcionira sustav internih računovodstvenih kontrola.“[23]

Prema MRevS-a za ocjenu inherentnog rizika revizor se služi profesionalnom prosudbom u svrhu procjene brojnih čimbenika podijeljenih u dvije osnovne grupe:

- na razini financijskih izvješća – iskustvo upravljačkih struktura i njihova učestalost promjena, priroda poslovnog subjekta, čimbenici koji utječu na industriju u kojoj poslovni subjekt posluje i drugo.
- na razini stanja i vrste transakcija – podložnost imovine gubitcima ili pronevjerama, računi financijskih izvješća koja su vrlo vjerojatno podložna pogreškama, složenost određenih transakcija i drugo.

[22] Tušek, B., Sever, S. (2007). Uloga interne revizije u povećanju kvalitete poslovanja poduzeća u Republici Hrvatskoj – Empirijsko istraživanje. Pavković, A., ur. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu.

[23] Brekalo, F. (2007). Revizijski rizici. *Računovodstvo, revizija i financije.* br. 6/2007, str. 64

3.1.2. Kontrolni rizik

Kontrolni rizik je rizik da značajna pogreška koja se mogla javiti u izjavama uprave poduzeća o financijskim izvještajima, neće pravodobno biti spriječena niti otkrivena pomoću interne kontrole. Ispitivanje interne kontrole dovodi do procjene razine kontrolnog rizika koji može biti procijenjen subjektivno kao: visok, umjeren ili nizak. Kad je testovima (interne) kontrole procijenjeno da je kontrolni rizik mali, uslijedit će manji opseg dokaznih testova, tj. bit će manje angažmana na reviziji salda. Tada revizor raspolaže dokazima da računovodstveni sustav generira značajno točne financijske informacije. Ako je kontrolni rizik velik, tada dokaz o internoj kontroli svjedoči da su moguće značajne pogreške jer su kontrole neučinkovite ili ih nema i tada je potreban veći angažman kod dokaznih testova, tj. revizije salda. To je rizik nedostatka dokaza, tj. interna kontrola ne otkriva i ne sprječava materijalne pogreške, što ima izravan utjecaj na opseg posla revizora.[24]

Prema MRevS-a[25], kontrolni rizik je definiran kao rizik da se pogrešno prikazivanje koje se može pojaviti u tvrdnji o klasi transakcije, stanju računa ili u objavi, a koje može biti značajno, bilo kao pojedinačno ili zbirno, neće pravovremeno spriječiti ili otkriti i ispraviti putem interne kontrole subjekta. Stoga menadžment osmišljava kontrole kako bi ublažio specifičan inherentni čimbenik rizika. Poslovni subjekt procjenjuje svoje rizike te osmišljava i provodi odgovarajuće kontrole kako bi smanjio izloženost riziku na prihvatljivu razinu.

Kako je procjena kontrolnog rizika u neposrednoj vezi sa sustavom internih računovodstvenih kontrola vrlo je bitno da isti učinkovito radi i funkcionira. Ako dođe do problema u funkcioniranju istoga, smanjuje se pouzdanost računovodstvenog sustava te se kontrolni rizik povećava. „Određivanje kontrolnog rizika podrazumijeva procjenu učinkovitosti računovodstvenog sustava i sustava internih računovodstvenih kontrola radi otkrivanja značajnih pogrešaka u financijskim izvješćima.“[26]

---

[24] Dumičić, K. (2005). Izučavanje alfa i beta rizika u dokaznim testovima revizora. Pavković, A.. ur. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu, str. 271

[25] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC.

[26] Brekalo, F. (2007.) Revizijski rizici. *Računovodstvo, revizija i financije*. br. 6/2007, str. 64

U pravilu, kontrolni rizik se procjenjuje na visokoj razini, a ako se isti procjenjuje na nižoj razini od visoke potrebno je provesti testove kontrole kojima će se potvrditi planirana procjena nižeg kontrolnog rizika. „Procjenu kontrolnog rizika u većini slučajeva treba vezati za procjenu inherentnog rizika zbog njihove međuovisnosti odnosno mogućnosti krive procjene.“[27]

3.1.3. Detekcijski rizik

Detekcijski rizik odnosno rizik neotkrivanja predstavlja rizik da revizor, bez obzira na dostupnost podataka iz financijskih izvještaja i svih provedenih testova, neće otkriti određene greške ili da će donijeti pogrešne zaključke. Odgovornost za njega preuzima sam revizor s obzirom na to da je greška rezultat revizorovog propusta. Analizirani rizik se temelji na dvije vrste rizika[28]:

- Rizik korištenja uzorka se javlja u situacijama kada revizor ispituje određeni dio transakcija i stavki. S obzirom na to da se analiza obavlja na nasumično odabranom uzorku postoji mogućnost da uzorak nije dovoljno reprezentativan te može dovesti do krivih zaključaka.

- Rizik koji se ne odnosi na korištenje uzorka se odnosi na rizik da će revizor pogrešno protumačiti određene poslovne događaje kao i računovodstvene stavke, u situacijama kad uz odgovarajuće revizorske postupke jednostavno ne može pronaći grešku ili pak u situacijama kada uopće ne koristi odgovarajuće revizorske postupke.

Osim kvalitativnog izraza, detekcijski rizik može se izraziti i na kvantitativan način i to kao umnožak rizika analitičkih procedura i rizika neposrednog testiranja odnosno kao umnožak rizika analitičkih procedura, rizika provjerenih stavki i rizika neprovjerenih stavki.

3.1.4. Upitnik za ocjenu revizijskog rizika

Zaključno, povezanost navedenih vrsta rizika koji međusobnim umnoškom čine ukupan revizijski rizik dovodi do potrebe planiranja inherentnog i kontrolnog rizika koji

[27] Ibid, str. 65

[28] Franc, R. (2014) *Planiranje revizije i revizijskih testova*. Seminarski rad. Osijek: Ekonomski fakultet., str. 17

zapravo čine sastavni dio svakog poslovanja. Za razliku od njih, detekcijski rizik je rizik koji prvenstveno ovisi o procedurama koje je uspostavio revizor, ali i o procjeni ranije spomenuta dva rizika. Revizor postupke revizije stoga treba usmjeriti prema kraju poslovne godine, materijalno značajnijim stavkama te prema nezavisnim strankama izvan društva kapitala. Revizor ne može utjecati na inherentni i kontrolni rizik, ali uvelike utječe na detekcijski rizik. Stoga, ako obavi više testova samim time smanjuje detekcijski rizik, a u konačnici i sami revizijski rizik. Neki autori navode kako je značajna povezanost između stupnja revizijskog rizika i broja utrošenih sati revizora, odnosno ako revizor radi više, revizijski rizik bi trebao biti niži. Vrijedi i obrnuto. Bitno je istaknuti kako je cilj revizora revizijski rizik svesti na prihvatljivo nisku razinu, a to može na dva načina. Ako su inherentni i kontrolni rizik visoki tada detekcijski rizik mora biti niži kako bi ukupni rezultat bio prihvatljiv. Također, ako se detekcijski rizik nalazi na visokoj razini tada inherentni i kontrolni rizik moraju biti niski kako bi revizor mogao prihvatiti viši detekcijski rizik, ali samo pod uvjetom da revizijski rizik ostane na prihvatljivo niskoj razini.

Kako bi ocijenili i utvrdili rizik u revizijskim procedurama revizori se služe upitnikom za ocjenu revizijskog rizika. U nastavku teksta prikazan je primjer skraćenog upitnika za ocjenu revizijskog rizika koji je u neposrednoj ovisnosti o revizorovom iskustvu i znanju.

Tablica 2.: **Primjer skraćenog upitnika za ocjenu revizijskog rizika**

	ocjena	
	NE	DA
Je li proizvodnja pod utjecajem brzih tehnoloških promjena?	0	5
Postoje li dijelovi poslovanja koje je teško nadzirati ili revidirati?	0	5
Smatra li se djelatnost poslovanja klijenta nekonkurentnom?	0	10
Je li djelatnost klijenta podvrgnuta posebnim propisima?	0	5
Postoje li vanjski pritisci na poslovanje?	0	10
Je li predviđena prodaja poduzeća?	0	10
Postoji li potreba za stručnim kadrovima?	0	10
Jesu li poremećeni međuljudski odnosi?	0	10
Oslanja li se klijent na velike kupce ili dobavljače?	0	5
Očekuje li se gubitak u tekućoj godini?	0	5
Je li mali broj narudžbi za sljedeću godinu?	0	10
Postoji li problem likvidnosti ili solventnosti?	0	5
Postoji li neuobičajen vremenski pritisak za okončanje revizije?	0	5
Je li riječ o novom klijentu?	0	10
Je li odnos s klijentom u skladu s revizijskom profesijom?	10	0
Postoji li na osjetljivim područjima podjela dužnosti (npr. evidentiranje gotovine, vođenje knjige potraživanja i obveza)?	10	0
Jesi li knjigovodstveni i računovodstveni sustavi u skladu s MRS-ovima?	10	0
Postoji li interna revizija?	10	0

Izvor: Brekalo, F. (2007). Revizijski rizici. *Računovodstvo, revizija i financije.* br. 6/2007, str. 66

Rezultati upitnika za ocjenu revizijskog rizika tumače se tako da ako je zbroj između 0 i 30 onda se može smatrati kako postoji nizak rizik. Ako je zbroj između 35 i 80, onda govorimo o srednjem riziku, a ako je zbroj od 85 do 140 tada je rizik visok.

4. PREPOZNAVANJE RIZIKA

Prepoznavanje rizika značajnog pogrešnog prikazivanja na vrijeme izuzetno je važno za revizora te je ujedno i temelj revizijskog procesa. Pravovremeno prepoznavanje rizika koji je otkriven u financijskim izvješćima na temelju dokaza uvelike pomaže revizoru te u konačnici njegovo završno izvješće čini znatno vjerodostojnijim. Relevantni MRevS-i za procjenu rizika značajnog pogrešnog prikazivanja u financijskim izvješćima su MRevS 240 i MRevS 315.

Prema MRevS-u 240 ciljevi revizora su[29]:

- prepoznati i ocijeniti rizike značajnih pogrešnih prikazivanja u financijskim izvještajima uslijed prijevare,
- prikupiti dostatan primjeran revizijski dokaz o ocijenjenim rizicima značajnih pogrešnih prikazivanja uslijed prijevare, kroz oblikovanje i implementaciju primjerenih reakcija te
- primjereno reagirati na prepoznate prijevare ili na one na koje se sumnja.

S druge strane, prema MRevS-u 315[30], cilj revizora je prepoznati i procijeniti rizike značajnog pogrešnog prikazivanja, uslijed prijevare ili pogreške, na razinama financijskih izvješća i tvrdnji, kroz stjecanje razumijevanja subjekta i njegova okruženja, uključujući i subjektove interne kontrole stvarajući tako osnovicu za oblikovanje i implementaciju reakcija na procijenjene rizike značajnog pogrešnog prikazivanja.

Prepoznavanje rizika čini temelj i sastavni dio postupaka koje revizor poduzima kako bi se pobliže upoznao s poslovnim subjektom i okruženjem u kojem ono posluje. Dobro poznavanje načina i prirode poslovanja poslovnog subjekta, revizoru uvelike olakšava njegov posao, tim više što će smanjiti rizik propusta pojedinih čimbenika rizika.

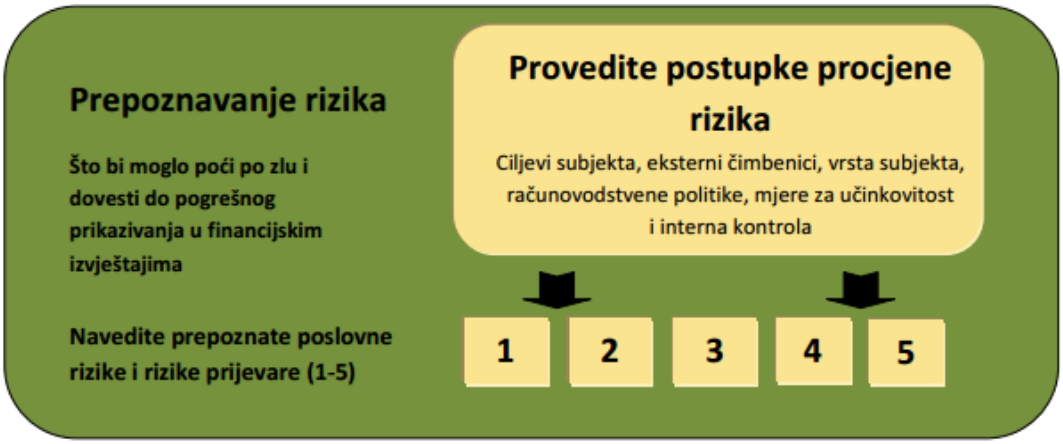
Cilj faze procjene rizika u provođenju revizijskog postupka jest da se prepoznaju izvori rizika te se procijeni mogu li kao takvi dovesti do značajnog pogrešnog prikazivanja u financijskim izvješćima. Revizoru takva procjena omogućuje raspolaganje informacijama potrebnim za usmjeravanje revizijskih postupaka na područje/a gdje je

[29] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak –Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 80
[30] Ibid.

razina rizika najviša, odnosno gdje je rizik najizraženiji te ujedno da smanji revizijske postupke na mjestima koja su manje rizična. Tako razlikujemo dva dijela procjene rizika i to:

- *utvrđivanje rizika* – revizor si postavlja pitanje „*Što točno može krenuti po zlu?"*,
- *procjena rizika* – utvrđuje se značaj svakog pojedinog rizika.

Slika 3.: **Proces utvrđivanja rizika**

Izvor: Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak – Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 82

4.1. Aktivnosti utvrđivanja rizika

Rizik je neizbježan dio svakog poslovanja, te se javlja u situacijama kad sa sigurnošću ne možemo reći što će se dogoditi, odnosno kad je krajnji rezultat u potpunosti ili djelomično neizvjestan. Na rizik najviše utječe nedostatak novca i informacija što predstavlja dva glavna izvora napretka poduzeća[31]. S druge strane, razlikujemo dvije glavne vrste rizika – poslovni i rizik prijevare. Razlika između ova dva rizika jest u ljudskoj namjeri svjesnog činjenja nepropisanih i nepravilnih aktivnosti koja se javlja kod rizika prijevare i koja je namjerna dok kod poslovnog rizika takve namjere nema. „Poslovni rizici nastaju kao rezultat značajnih uvjeta, događaja, okolnosti, aktivnosti ili pak neaktivnosti koje mogu negativno utjecati na sposobnost subjekta da postigne svoje ciljeve i provede svoje strategije."32 Ako revizor razumije čimbenike poslovnih rizika i rizika

[31] Srića, V. (2011). Menadžment rizika. Šibenik: Veleučilište u Šibeniku.

[32] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak – Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 83

prijevare tada je veća vjerojatnost kako će rizik od značajnog pogrešnog prikazivanja biti pravovremeno prepoznat.

U realnom svijetu rizik se može prepoznati u tri koraka[33]:

1. prikupljanje osnovnih informacija o subjektu,
2. oblikovanje, izvođenje i evidentiranje postupaka procjene rizika,
3. povezivanje ili mapiranje utvrđenih rizika sa značajnim područjima financijskih izvješća.

Prikupljanje osnovnih informacija o subjektu je polazišna točka za izradu postupaka procjene rizika koje je potrebno provesti. Bez osnovnog razumijevanja kako i na koji način poslovni subjekt posluje te kakve poslovne procese ima vrlo je teško, gotovo nemoguće, utvrditi i predvidjeti bilo kakve greške i prijevare iskazane u financijskim izvješćima. Stoga je revizoru nužno prikupiti sve relevantne informacije o poslovnom subjektu u kojemu obavlja reviziju, njegovim poslovnim ciljevima, internoj organizaciji i kontroli te ostalim osnovnim informacijama kako bi lakše utvrdio moguće pogreške i prijevare u financijskim izvješćima.

Aktivnosti procjene rizika provode se iz nekoliko razloga, a najčešći su kako bi se utvrdili i prepoznali izvori rizika značajnih pogrešnih prikazivanja, pribavili potrebni dodatni revizijski dokazi te steklo razumijevanje poslovnog subjekta. Upravo pomoću osnovnog razumijevanja poslovnog subjekta kreiraju se i provode aktivnosti procjene rizika i povezane aktivnosti. U ovom drugom koraku prepoznavanja rizika, bitno je da revizor ispita menadžment na koji način vrše utvrđivanje i upravljanje čimbenicima rizika, posebice rizike prijevare, te koji su čimbenici već uočeni i kako se s njima upravlja.

U zadnjem, trećem koraku, revizor za svaki uzrok rizika utvrđuje specifična pogrešna prikazivanja koja bi mogla nastati kao posljedica u financijskim izvješćima. U praksi se nerijetko događa da jedan čimbenik rizika višestruko utječe na nekoliko stavaka financijskog izvješća.

[33] Ibid., str. 96-97

4.2. Postupci procjene rizika

Procjena rizika (*engl. risk assessment*) za cilj ima prepoznavanje potencijalne opasnosti, procjenu vjerojatnosti pojave opasnosti i mogućih posljedica u situaciji da se opasnost i pojavi.[34]

Svrha postupaka procjene rizika je prepoznati i procijeniti rizike značajnog pogrešnog prikazivanja. Prepoznavanje i procjena rizika postiže se kroz stjecanje razumijevanja poslovnog subjekta i okruženja u kojemu posluje, ali i putem uspostavljenih internih kontrola. Do potrebnih informacija se može doći iz eksternih izvora (primjerice Internet, stručna literatura) ili pak internih izvora (primjerice razgovor s osobljem).[35]

Sukladno zahtjevima Međunarodnog revizorskog standarda 315 (MRevS-a 315) razlikujemo tri tipa postupka procjene rizika i to:

1. upiti postavljeni menadžmentu i drugima unutar poslovnog subjekta koji prema revizorovoj prosudbi mogu imati informacije koje bi mogle pomoći u prepoznavanju rizika,
2. analitički postupci,
3. promatranje i provjeravanje.

Svaki od navedenih postupaka procjene rizika trebao bi se provesti tijekom procesa revizije. Iako zaseban svaki za sebe, oni su ujedno i međusobno povezani jer rezultati jednog postupka vrlo često dovode do provođenja drugog postupka. Uz MRevS 315, relevantan MRevS za postupke procjene rizika je i MRevS 240.

4.2.1. Upiti menadžmentu

Prema MRevS-u 240 revizor će postaviti upite menadžmentu vezane uz procjenu rizika koju su oni napravili, a nastavno na činjenicu kako financijski izvještaji mogu biti značajno pogrešno prikazani uslijed prijevare (uključujući vrstu, opseg i učestalost takvih procjena). Također će im postaviti pitanja vezana o procesu za prepoznavanje i reagiranje na rizike prijevara unutar poslovnog subjekta odnosno poduzeća, uključujući specifične rizike prijevare koje je menadžment otkrio ili o kojima je pak obaviješten, ali i o

[34] Karić, M. (2009): Koncepcija upravljanja rizikom, bilješke s predavanja, Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.

[35] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 100

objavama/transakcijama/stanjima računa za koje vrlo vjerojatno postoji rizik od prijevare. Također, revizor će postaviti upite menadžmentu o komuniciranju s onima koji su zaduženi za upravljanje o procesima za prepoznavanje i reagiranje na rizike prijevara unutar poduzeća, ali i o komunikaciji s djelatnicima u pogledu njihovog viđenja o poslovnim praksama i etičkom ponašanju. Prema istom MRevS-u, revizor će postaviti upite menadžmentu, onima koji su zaduženi za upravljanje i ostalima unutar poslovnog subjekta kako bi utvrdio imaju li određenih saznanja o nekoj aktualnoj ili navodnoj prijevari ili da sumnjaju na prijevaru koja je zahvatila poslovni subjekt.[36]

U praksi, većina informacija iz upita dobije se od osoba odgovornih za financijsko izvještavanje (primjerice voditelja/ice računovodstva) i menadžmenta. No, postavljanje upita zaposlenicima unutar poslovnog subjekta koji imaju različite razine nadležnosti može revizoru dati drugačiji uvid u poslovanje te dodatne informacije koje bi mogle biti korisne u određivanju rizika značajnog pogrešnog prikazivanja. Također, postavljanje pitanja zaposlenicima koji rade u marketingu, nabavi i prodaji, proizvodnji ili nekom trećem dijelu poslovnog subjekta revizoru daje bolji uvid i širu sliku o poslovanju i poslovnim procesima tog poslovnog subjekta, a sam proces revizije čini kvalitetnije odrađenim.

4.2.2. Analitički postupci

Kada govorimo o analitičkim postupcima, mora se istaknuti kako se oni mogu koristiti pri procjeni rizika jer pomažu pri prepoznavanju pitanja koja imaju utjecaj na financijska izvješća i samu reviziju, ali isto tako se mogu koristiti, te se u konačnici i koriste, kao daljnji revizijski postupci pri:

- prikupljanju dokaza o tvrdnjama iz financijskih izvještaja (poznato kao i dokazni analitički postupak),
- dobivanju cjelovitog uvida u financijske izvještaje na kraju ili pri kraju revizije.

U praksi, najčešće se provode tri koraka koji su uključeni u provođenje analitičkih postupaka kao što su: a) prepoznavanje odnosa između podataka, b) usporedba te c) vrednovanje rezultata. Spomenuti koraci pobliže su opisani u tablici niže.

[36] Ibid., str. 102-103

Tablica 3.: **Koraci koji su uključeni u provođenju analitičkih postupaka**

Što učiniti	Kako to učiniti
Prepoznajte odnose među podacima	Razvijte očekivanja o vjerojatnim odnosima među različitim vrstama informacija za koje je razumno očekivati da postoje. Gdje je to moguće, nastojite koristiti nezavisne izvore informacija (odnosno one koje ne nastaju u samom subjektu). Financijske i nefinancijske informacije mogu uključivati: • Financijske izvještaje za usporediva prethodna razdoblja; • Proračune, prognoze i ekstrapolacije, uključujući ekstrapolacije iz podataka za međurazdoblja ili godišnjih podataka; te • Informacije o sektoru u kojem subjekt posluje i trenutne gospodarske uvjete.
Usporedite	Usporedite očekivanja s evidentiranim iznosima ili omjerima dobivenim na temelju evidentiranih iznosa.
Vrednujte rezultate	Vrednujte rezultate. Ondje gdje pronađete neobične ili neočekivane odnose, razmotrite potencijalne rizike značajnog pogrešnog prikazivanja.

Izvor: Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 106

Zaključno, analitički podaci koriste se u svim fazama revizije i to na početku kao postupak procjene rizika, tijekom revizije radi analize odstupanja u podacima i zbog potkrjepljivanja određenih tokova transakcija i stanja računa te pri kraju revizije kako bi se utvrdilo jesu li financijski izvještaji u skladu s revizorovim razumijevanjem subjekta ili pak kako bi se ukazalo na prethodno neprepoznati rizik pogrešnog prikazivanja zbog prijevare.[37]

4.2.3. Promatranje i provjeravanje

Promatranje i provjeravanje kao treći tip postupka procjene rizika čine podršku upitima postavljenih menadžmentu i ostalima te pružaju dodatne informacije o subjektu i njegovom okruženju. Kada je riječ o postupku promatranja, u praksi se to primjenjuje na promatranju sjedišta poslovnog subjekta i njegova postrojenja, način na koji subjekt posluje te kako je organizacijski ustrojen, funkcioniranju postupaka interne kontrole i drugo. Kada pak govorimo o provjeravanju, u praksi se najčešće provjeravaju dokumenti kao što su važniji ugovori, izvještaji koje je pripremio menadžment, računovodstvene politike i evidencije, stručne studije, poslovni planovi i ostalo.

[37] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak – Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 209

5. REAGIRANJE NA PROCIJENJENE RIZIKE

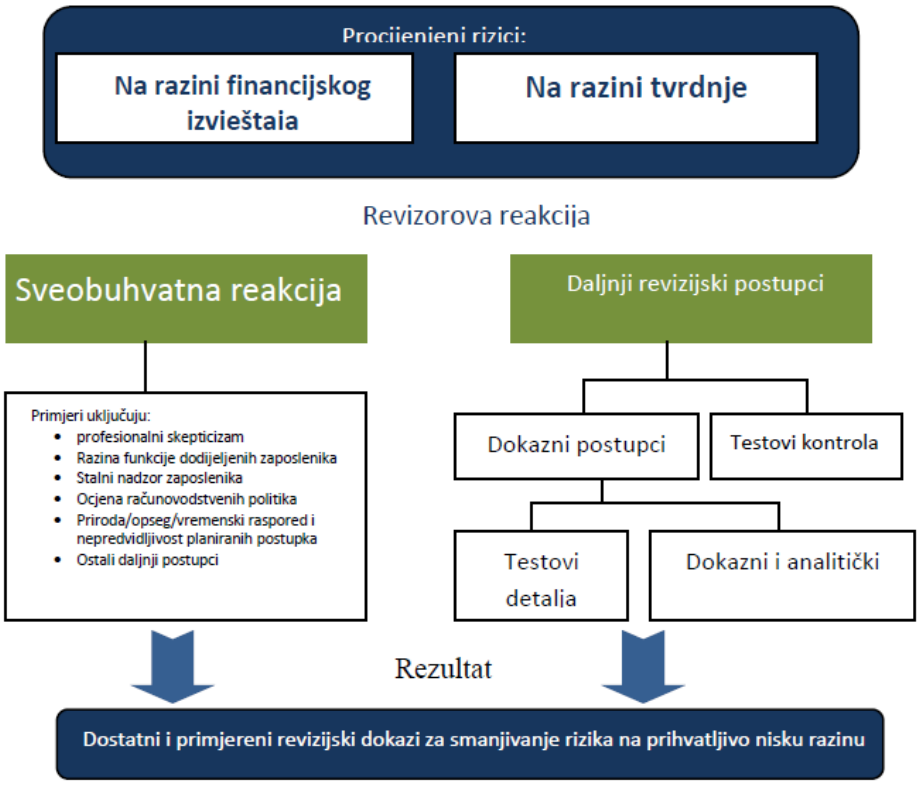
Temeljem MRevS-a 330 cilj revizora je da „oblikovanjem i implementacijom odgovarajućih reakcija na procijenjene rizike značajnog pogrešnog prikazivanja prikupi dostatne i primjerene revizijske dokaze koji se odnose na te procijenjene rizike.“[38] Osim MRevS-a 330, značajni MRevS-i za reagiranje na procijenjene rizike su i MRevS 240, 300 i 500.

Postupci procjene rizika kreirani su za procjenu i prepoznavanje na dvije razine – razini tvrdnji za klase transakcija, stanja računa i objava te na razini financijskih izvještaja. Obje promatrane razine rizika kreiraju revizorovu reakciju. Ovisno o razini na kojoj se promatraju procijenjeni rizici razlikujemo dvije vrste reakcija – sveobuhvatnu reakciju i daljnje revizijske postupke koji su oblikovani kao reakcija na procijenjene rizike značajnog pogrešnog prikazivanja na razini financijskih izvještaja odnosno na razini tvrdnji.

Sveobuhvatna reakcija uključuje profesionalni skepticizam, razinu kvalifikacija i iskustva osoblja, trajni nadzor osoblja, procjene računovodstvenih politika, vrstu/opseg/vrijeme i nepredvidivost planiranih postupaka te ostale daljnje postupke. S druge strane, daljnji revizijski postupci su dokazni postupci (testovi detalja i dokazni analitički) te testovi kontrola. Sveobuhvatne reakcije i daljnji revizijski postupci u konačnici trebaju dati dostatne i primjerene revizijske dokaze za smanjivanje revizijskog rizika na prihvatljivo nisku razinu (vidljivo na slici niže).

[38] Ibid., str. 109

Slika 4.: **Oblikovanje i implementacija odgovarajućih reakcija na procijenjene rizike**

Izvor: Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak – Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 200

Revizijski postupci mogu se kategorizirati u tri kategorije i to[39]:

- postupci procjene rizika,
- sveobuhvatne reakcije,
- daljnji revizijski postupci.

Postupci procjene rizika na razini financijskih izvješća po prirodi su prožimajući i zahtijevaju sveobuhvatne revizijske reakcije, dok reakcija na procijenjene rizike na razini tvrdnja uključuje provođenje daljnjih revizijskih postupaka kao što su testovi detalja, testovi kontrola i dokazni analitički postupci.

Prema MRevS-u 330 „revizor će oblikovati i ugraditi sveobuhvatne reakcije kako bi se suočio s procijenjenim rizicima značajnog pogrešnog prikazivanja na razini financijskih izvještaja.“[40]

[39] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 111
[40] Ibid.

Rizici značajnog pogrešnog prikazivanja na razini financijskih izvještaja podrazumijevaju i rizike koji se, osim što obuhvaćaju financijska izvješća kao cjelinu utječu i na mnoge tvrdnje kao zasebnu stavku.

MRevS 240 i MRevS 330 opisuju neke moguće sveobuhvatne reakcije na rizike prepoznate na razini financijskih izvještaja kao što su primjerice rukovođenje angažmanom gdje revizor treba ukazati revizorskom timu na potrebu profesionalnog skepticizma, uključivanje nepredvidivosti u izbor daljnjih revizijskih postupaka što je posebice bitno kod rizika prijevare jer tako pojedinci unutar poslovnog subjekta ne mogu predvidjeti sljedeći revizijski postupak, izmjena planiranih revizijskih postupaka, promjena revizijskog pristupa i drugo.

Relevantni MRevS-i za daljnje revizijske postupke su MRevS 330, 550 i 520. U spomenutim MRevS-ima mogu se naći pobliža objašnjenja obilježja i korištenja daljnjih revizijskih postupaka. Tako su MRevS-om 330 definirani glavni pojmovi koji se vežu uz daljnje revizijske postupke – dokazni postupci i testovi kontrola. Dokazni postupci, prema MRevS-u 330 su, revizijski postupci oblikovani radi otkrivanja značajnih pogrešnih prikazivanja na razini tvrdnje. Oni mogu uključivati testove detalja i dokazne analitičke postupke. Testovi kontrola, prema MRevS-u 330, predstavljaju revizijski postupak oblikovan radi ocjenjivanja učinkovitosti djelovanja kontrola u sprječavanju ili otkrivanju i ispravljanju značajnih pogrešnih prikazivanja na razini tvrdnje. U nastavku rada pobliže će se objasniti daljnji revizijski postupci kreirani kao reakcija na procijenjene rizike na razini tvrdnja.

5.1. Testovi kontrole

Testovi kontrole svode se na testiranje djelovanja i uspješnosti sustava internih kontrola unutar određenog poduzeća. Sustav internih kontrola od velikog je značaja za provođenje strategija i ciljeva poduzeća, ali i za racionalnu i efikasnu upotrebu resursa zbog činjenice da vjerojatnost pogreške i prijevare maksimalno minimizira, odnosno da ih svede na minimalnu razinu. Iza pojma „minimalna razina pogrešaka ili prijevara“ kriju se pogreške ili prijevare čije neotkrivanje neće imati velike posljedice na poslovanje poduzeća. Učinkovit sustav internih kontrola se bazira na pravilnicima i procedurama koji su vezani za poslovanje i upravljanje imovinom poduzeća. Također, sustav internih

kontrola mora učinkovito pokrivati sve utjecajne rizike kojima je poslovni rizik izložen. Kako bi revizor procijenio interne kontrole i može li se u njih pouzdati, revizor treba[41]:

- razumjeti kako je sustav unutar poslovnog subjekta dizajniran;
- identificirati kontrole unutar poslovnog subjekta;
- testirati učinkovitost kontrola.

Revizor obavlja testove kontrole kako bi prikupio dokaze o operativnoj učinkovitosti postupaka interne kontrole koji sprječavaju ili otkrivaju/ispravljaju značajne pogreške ili prijevare te koji se odnose na konkretne tvrdnje gdje se planira oslanjanje na kontrole. Uobičajeni testovi kontrola uključuju odabir reprezentativnog uzorka transakcija ili popratne dokumentacije s ciljem saznanja o tome kada i kako je proveden postupak, provjere dokaza da se kontrolni postupak proveo, promatranja izvođenja nekog postupka unutarnje kontrole te ponovnog izvođenja operacije postupka kontrole.[42]

Kontrole mogu spriječiti značajna pogrešna prikazivanja na razini tvrdnji ili ih otkriti te potom ispraviti nakon što su se dogodila. Odabrane kontrole za testiranje trebaju biti one koje pružaju potrebne revizijske dokaze za relevantne tvrdnje. Metode interne kontrole treba kombinirati kako bi konačna potvrda bila što točnija, a metode su sljedeće[43]:

- intervju,
- inspekcija,
- promatranje,
- ponovno izvođenje,
- potvrđivanje,
- usklađivanje.

Najučestalija metoda revizora za analiziranje internih kontrola poslovnih subjekata i to tako da se razgovara sa sudionicima koji su zaduženi za efikasno funkcioniranje sustava internih kontrola jest intervju. Njime se dolazi do saznanja u kojoj se količini

[41] Miletić A. Razumijevanje poslovnih procesa u predreviziji. Računovodstvo, revizija i financije. 10(2012.), str. 78
[42] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str.121
[43] Miletić, A., op.cit.

provode pravila i procedure interne kontrole, ali i do saznanja jesu li zaposlenici uspješno obaviješteni o procedurama, pravilima i zadacima nužnih za internu kontrolu te imaju li informacije o načinu funkcioniranja i provođenja istih. Također, važno je naglasiti kako se intervju obavezno mora kombinirati s još jednom metodom s obzirom na to da informacije i podaci prikupljeni na ovaj način mogu poslužiti jedino i samo kao orijentacija za daljnju analizu.

Inspekcija, to jest ispitivanje, je kvalitetniji i točniji način revizorskog testiranja jer se na ovaj način analiziraju i pisani dokumenti vezani za pojedini predmet ispitivanja, a uz to se traže i fizički dokazi o postojanosti nekog predmeta ispitivanja. Inspekcija je zadužena za fizičku provjeru knjiženja dokumenata i materijalne imovine.

Promatranje se temelji na procesu praćenja učinkovitosti pojedinih kontrolnih mehanizama u tijeku njihove aktivnosti, a testiranje sustava interne kontrole vrši se na temelju jednog uzorka.

Metoda usklađivanja služi kao podloga za donošenje konačne ocjene o razini kvalitete internih kontrola unutar poduzeća.

Ponovno izvođenje je metoda koja se provodi tako da revizor iznova radi određenu transakciju ili kontrolni mehanizam. Nakon izvođenja uspoređuje dobivene rezultate te provjerava postoje li bilo kakva odstupanja od izvornih informacija koje su služile za testiranje. Ujedno, ova metoda se smatra najpouzdanijom tehnikom testiranja.

Metoda potvrđivanja služi kako bi revizor potvrdio salda na pozicijama bilance. Potvrđivanje salda na određeni datum rade banke, dobavljači, kupci, to jest neovisne stranke.

Prema drugim izvorima, testovi kontrola su prikazani i obrađeni na znatno drugačiji način. Metodologija provedbe testa kontrola uključuje[44]:

1. opis značajnih procesa u poslovnom subjektu – predrevizija,
2. identifikaciju kontrola – postoji li kontrola ili ne,
3. odabir uzorka za test kontrola,
4. provedba testa za sve tvrdnje,

[44] Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Postupci revizije. Zagreb: RRiF.

5. zaključak
    a. implementirana kontrola efikasna – manji obujam dokaznih testova,
    b. implementirana kontrola neefikasna – veći obujam dokaznih testova.

Korak 1., opis značajnih procesa u poslovnom subjektu može se jednostavno prikazati na procesu prodaje. Značajni poslovni procesi obuhvaćaju: a) zaprimanje narudžbe, b) provjera kupaca i kreditnog limita, c) odobravanje uvjeta prodaje, d) izdavanje i ispis računa, e) obrada novčanih primitaka, f) vođenje matične evidencije o kupcima. U prvom koraku provedbe testa kontrole također se provodi postavljanje upita odnosno obavlja se razgovor s odgovornim osobama vezano uz opis poslovnih procesa gdje revizor ima za cilj saznati koje kontrole društvo ima te jesu li te kontrole dovoljne da bi se pokrile sve tvrdnje u financijskim izvješćima. U poslovnim knjigama prikazuju se iznosi koji su rezultat cijelog procesa. Stoga, da bi se revizor uvjerio da su iznosi koji su iskazani u poslovnim knjigama istiniti i pravi pokazatelj financijskog stanja, tijekom razgovora s odgovornom osobom u poslovnom subjektu treba prepoznati i definirati poslovne procese i kontrole te utvrditi ima li poslovni subjekt kontrolu nad poslovanjem.

U drugom koraku – identifikacija kontrola revizor nastoji dobiti odgovore na pitanja kao što su „Kako osiguravate da su sve otpreme izvršene?“, „Kako osiguravate da su sve otpreme robe završile u ispravnom razdoblju?“, „Kako osiguravate da je za svaku otpremu izdan račun/otpremnica?“, „Kako osiguravate da je svaka otpremnica provedena ispravno u knjigama?“, „Kako osiguravate da su svote na računima identične onima na otpremnici?“, „Kako osiguravate da su cijene i uvjeti plaćanja na računima usklađeni s cjenicima, popustima i politikom prodaje?“ i drugo. Prema MRevS-u 315 razlikujemo nekoliko tipova kontrola i to:

1. autorizacija (potpis),
2. analitički pregled uspješnosti,
3. provjera aplikacijskih/manualnih kontrola u informatičkom smislu,
4. fizička kontrola,
5. razgraničavanje dužnosti.

U ovisnosti o metodologiji društva odabire se i uzorak (korak 3.) za koji se ujedno traži i dokumentacija. Primjerice, za provedbu ciklusa prihoda revizor može tražiti 30 primjera dokumentacije – ugovora s kupcima, narudžbenica, faktura, otpremnica,

povratnica. Korak 4. u metodologiji provedbe testa kontrole – provedba testa kontrola podrazumijeva primjerice provjeru kako postoji potpis, kako postoji broj koji prati redoslijed te automatska kontrola u programu. Praktičan primjer je prikazan niže u radu.

Tablica 4.: **Provedba testa kontrole**

Klijent: LD BAD d.o.o.																	
A: 31.12.20XX.																	
Pripremio: AM																	
Pregledao: MM																	
Test kontrola na 31.12.20XX. za pozicije prihod od prodane robe, potraživanja od kupaca																	
PRODAJA											**PRIMITAK NOVCA**						
Br.	Br. Računa	Ime kupca	Broj otpremnice	Količina na otpremnici	Količina na fakturi	Svota računa bez popusta	Otpremnica potpisana od kupca	Račun uspoređen s otpremnicom i potpisan od odg. osobe	Popust odobren u skladu s ugovorom	Cijena određena u skladu s cijenikom	Račun automatski knjižen	Bankovni izvod		Uplata knjižena u točnoj svoti	Uplata knjižena u točan period
												Datum	Račun plaćen s diskontom/bez diskonta		
1	805798/07	AAA	806183/14	234	234	1.148,22	da	da	da	da	da	1.8.20XX.	1.148,22	da	da
2	805657/07	BBB	806094/14	333	333	5.938,67	da	da	da	da	da	1.10.20XX	5.631,70	da	da
3	803883/07	CCC	803399/14	3	3	434,40	da	da	da	da	da	18.5.20XX	339,99	da	da

Izvor: Weber, A. (2018). Postupci revizije. RRiF: Zagreb

Obrazac test kontrole osim naziva klijenta i datuma kada se test obavio sadrži podatke i tko je test pripremio te tko ga je pregledao. Testom kontrole obuhvaća se nekoliko bitnih elemenata kada je riječ o prodaji i to ime kupca, broj računa, broj otpremnice, količina isporučene robe/materijala koja je iskazana na otpremnici, iznos bez rabata/popusta koji je prikazan na računu. Ovi elementi se ujedno i međusobno uspoređuju te moraju biti istovjetni. Konkretno, količina iskazana na otpremnici mora biti istovjetna količini koja je iskazana na računu koji je klijent izdao kupcu. Društvo treba imati implementiranu kontrolu koja će navedeno provjeriti tj. na dokumentima treba biti vidljivo da je ovlaštena osoba obavila kontrolu. Revizor provjerava da je kontrola provedena. Ako na dokumentima nema oznake da je kontrola provedena, to je znak kako unutar internog sustava klijenta nešto nije u redu. Otpremnica kao i račun trebaju biti potpisani od strane odgovorne osobe kako bi bili pravovaljani, a ako to nije slučaj tada revizor uočenu situaciju mora evidentirati u svom obrascu provedbe testa kontrole. U praksi nerijetko se zna dogoditi da jedan od tih dokumenata ne bude potpisan i službeno ovjeren, odnosno

ukazuje na propust djelatnika koji rade u skladištima. Osim prodajnog ciklusa i procesa koji se odvija u skladištu, revizor ujedno promatra i drugu stranu ovoga procesa, a to je evidentiranje primitka novca u knjigovodstvenom programu klijenta. Za revizora je u ovom dijelu bitno da postoji dokaz kako je račun podmiren od strane kupca te da je navedena transakcija ispravno provedena u računovodstvenom programu. Nerijetko se u praksi događa kako kupci ne podmire troškove društvu te u takvoj situaciji ne može niti postojati nikakav dokaz o primitku novca od kupca odnosno zatvaranju potraživanja od određenog kupca, što ukazuje na propuste u kontrolama vezanim za odobravanje odgođenih plaćanja

Cilj provedbe testa kontrola jest testirati kontrole za tvrdnje nastanka, prava, potpunosti i mjerenja za poziciju *Prihod od prodane robe i potraživanja od kupaca*. Revizor je obavio testiranje tako što je na temelju nestatističkog uzorka iz analitičkih kartica odabrao 30 izlaznih računa za koje je ujedno i proveo testove kontrola. Nakon provedenih testova kontrola revizor je na odabranom uzorku potvrdio efikasnost kontrola koje je testirao.

Revizoru je posao u završnoj reviziji znatno olakšan ako postoje kontrole te je stoga potrebno manje dokaznih testova. U cilju revizora je da provede što više kontrola unutar poslovnog subjekta kako bi rizik sveo na što manju razinu. Ako u razgovoru s odgovornom osobom u poslovnom subjektu revizor stekne dojam kako poduzeće nema uspostavljene interne kontrole tada je dužan s upravom društva provjeriti jesu li kontrole uspostavljene na višoj razini. U slučaju kako kontrole nisu uspostavljene na višoj razini to dovodi do više razine rizika i samim time potrebom za više dokaznih testova.

5.2. Dokazni testovi

Dokazni testovi oblikuju se kako bi se otkrili značajni pogrešni prikazi na razini tvrdnje. Oni obuhvaćaju testove detalja i dokazne analitičke postupke. Ovi testovi revizorima služe za otkrivanje pogrešaka u iznosima na računima i pozicijama u financijskim izvještajima poslovnog subjekta nad kojim se vrši postupak revizije. Analizirani testovi se odnose na postupke koje revizor obavlja s ciljem prikupljanja revizijskih dokaza o mogućim greškama. U slučaju da je mišljenje revizora da je razina rizika pogreške ili prijevare niska, dokazne testove je moguće provesti na sam datum bilance, dok je u situaciji visokog rizika od pogreške i prevare, postupak testiranja potrebno provesti i nekoliko mjeseci prije datuma bilance.

MRevS 330, točka 18, zahtijeva da se dokazni postupci provedu za svaku značajnu klasu transakcija, stanja računa i objavu bez obzira na procijenjene rizike značajnog pogrešnog prikazivanja (RMM). To ukazuje na činjenicu kako je[45]:

- revizorova procjena rizika područje koje zahtijeva prosuđivanje i stoga se njome možda neće uočiti svi rizici značajnog pogrešnog prikazivanja,
- postoje inherentna ograničenja interne kontrole koja uključuju i mogućnost za menadžmentovo zaobilaženje kontrola.

U situacijama kada je rizik značajnog pogrešnog prikazivanja vrlo nizak, testovi detalja ili analitički pregled mogu biti sasvim dovoljni za dobivanje dostatnih i primjerenih dokaza za određenu tvrdnju.

Testovi detalja, kao jedan od oblika dokaznih postupaka, predstavljaju postupke oblikovane za prikupljanje dokaza koji će dokazati iznos financijskog izvješća. Oni se koriste za dobivanje revizijskih dokaza vezanih za tvrdnje poput postojanja, točnosti i vrednovanja. S druge strane, dokazni analitički postupci su postupci oblikovani za dokazivanje iznosa nekog financijskog izvješća korištenjem predvidljivih odnosa između nefinancijskih i financijskih podataka. Oni su uglavnom primjenjivi na velike volumene transakcija koje s vremenom postaju predvidljivi.[46]

Provedba testa detalja provodi se u nekoliko koraka i to[47]:

1. odabir pozicija financijskog izvješća koja se testira,
2. bruto bilanca - povezivanje računa „konta" i svote u financijskom izvješću,
3. pregled analitike za „konta" koja će se testirati,
4. odabir uzorka za test detalja,
5. dizajn testa detalja, odabir metode kojom će se moći potvrditi tvrdnje (potpunost, postojanje, prava i obveze, vrednovanje) za odabrani uzorak,
6. provedba testa detalja - primjerice slanje konfirmacija za kupce - promatranje inventure, preračun amortizacije i drugo.

[45] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak – Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 111
[46] Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC, str. 122
[47] Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijali - Postupci revizije. Zagreb: RRiF.

Dokazni analitički postupci podrazumijevaju usporedbu iznosa ili odnosa u financijskim izvještajima s očekivanjima koja su nastala na temelju informacija dobivenih iz stjecanja razumijevanja subjekta i drugih revizijskih dokaza. Za potrebe planiranja revizije, dokazni analitički postupci mogu se grupirati na tri različite razine ovisno o razini dobivenog uvjerenja. Tako razlikujemo[48]:

- visoko učinkovit,
- umjereno učinkovit,
- ograničen.

Pri obavljanju analitičkih postupaka postoji nekoliko mogućih tehnika, a cilj je odabrati najprimjereniju kako bi se postigle ciljane razine preciznosti i uvjerenja. Tehnike uključuju analizu pokazatelja, analizu trendova, analizu prijelomne točke, analizu obrasca i regresijsku analizu. Svaka analiza, odnosno tehnika ima svoje prednosti i nedostatke, a na revizoru je da toga bude svjestan pri kreiranju analitičkih postupaka. Ostali analitički postupci odnosno analize mogu biti u obliku detaljnih usporedbi trenutnog financijskog izvještaja ili financijskih podataka s podacima iz proteklih razdoblja ili s trenutnim poslovnim proračunima, komparativnih podataka o različitim tipovima prodavanih proizvoda ili tipova klijenata, analize pokazatelja te grafičkih prikaza.

Prema MRevS-u 520 „revizor će oblikovati i provesti analitičke postupke blizu kraja revizije koji pomažu revizoru kada formira opći zaključak o tome jesu li financijska izvješća u skladu s revizorovim razumijevanjem poslovnog subjekta.“[49]

Metoda analitičkih postupaka provodi se tako da se usporede financijske informacije tekuće godine s usporedivim informacijama prethodnih razdoblja, potom usporede financijske informacije tekuće godine s očekivanim rezultatima (proračunima, projekcijama i prognozama) koje revizor napravi s obzirom na informacije dobivene iz razgovora s upravom. Također, revizor vrši usporedbu povezanih pozicija financijskih izvješća tekuće godine te odnosa financijskih i nefinancijskih informacija dobivenih od poslovnog subjekta odnosno klijenta.

[48] Međunarodna federacija računovođa (2013). Op.cit., str. 129
[49] Idem., str.132

Dokazni testovi se, prema Dumičiću i Cvetkoviću[50], dijele u 3 kategorije:

1. dokazni testovi poslovnih događaja;
2. analitički postupci;
3. testovi salda.

5.2.1. Dokazni testovi poslovnih događaja

Dokazni testovi poslovnih događaja se koriste za analiziranje postoje li ikakve pogreške ili prijevare u pojedinim poslovnim događajima, transakcijama ili stavkama koje su od velikog značaja na povećanje ili smanjenje stanja salda na računima u glavnoj knjizi. Zadatak revizora je provjeriti poslovne knjige u kojima su proknjiženi poslovni događaji i to tako da analiziraju matematičku točnost, testiraju točnost analitičke evidencije sa stanjima u glavnoj knjizi, utvrde jesu li stavke financijskih izvještaja točno razvrstane, ali i da provjere postoji li stvarno imovina navedena u popisu dugotrajne imovine.

Prilikom provođenja svojih metoda, revizor se koristi metodom uzorka. Navedena metoda se koristi zbog činjenice kako postoji velik broj poslovnih događaja u pojedinim poslovnim subjektima te je jednostavno nemoguće 100% prekontrolirati sve događaje. Metode kojima se odabire uzorak su statistička metoda i metoda po procjeni revizora. Statističke metode se baziraju na slučajnom odabiru uzorka, a prednost im leži u činjenici što ne postoji nikakva pristranost, te se temelji na objektivnom mišljenju. Metoda prosudbe se temelji na revizijskom riziku i značajnosti informacija, a njezina prednost se očituje u činjenici da se postupak provodi na racionalan i svrsishodan način.

Primjerice, revizor provodi reviziju u javnom poduzeću koje je zaduženo za komunalno održavanje i čistoću. Metodom slučajnog odabira revizor prema svojoj procjeni na popisu dugotrajne imovine koji mu je dala voditeljica računovodstva odabire nekoliko sredstava koja želi provjeriti. Revizor se upućuje s djelatnikom društva klijenta u prostorije u kojima su osnovna sredstva u kojima ih dočekuje osoba koja je zadužena za održavanje imovine poduzeća (klijenta). Po dolasku, revizor utvrđuje stvarno stanje sredstava te bilježi

[50] Dumičić K., Cvetković B. (2007). Dizajni uzoraka primjenjivi u revizijskim testovima. Pavković, A.. ur. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu, str. 317

stanje istih kako bi imali dokaz o postojanju istih. Isto tako, revizor s voditeljicom računovodstva provjerava poslovne knjige u kojima se evidentiraju sredstva čije stanje se provjerava. Između ostaloga, provjerava koja je nabavna vrijednost vozila, koja im je stvarna vrijednost, korištena stopa amortizacije i ostalo.

5.2.2. Analitički postupci

Analitički postupci služe za upoznavanje s poslovanjem određenog poslovnog subjekta i s njegovim prednosti i slabostima. Revizor analitičkim postupkom saznaje postoje li bilo kakve neobične i neočekivane stavke unutar financijskih izvještaja. Analitički postupci se mogu koristiti u svim fazama revizije, a pogotovo u fazi planiranja te u završnoj fazi kada treba donijeti konačnu odluku jesu li financijski izvještaji napravljeni u skladu s propisanim pravilima i zakonima. Analitički postupci mogu biti na temelju podataka iz financijskih izvještaja iz prošlih godina, na temelju podataka iz financijskih izvještaja iz tekuće godine, na temelju planiranih podataka. Postupci analitičke metode, prema Brekalu[51], su:

- postupak horizontalne analize,
- postupak vertikalne analize,
- pokazatelji financijske analize
    - pokazatelji likvidnosti,
    - pokazatelji zaduženosti,
    - pokazatelji aktivnosti,
    - pokazatelji ekonomičnosti,
    - pokazatelji profitabilnosti,
    - pokazatelji investiranja.

5.2.3. Metoda testova salda

Metodom testovi salda direktno se ispituju završna salda na pozicijama u financijskim izvješćima i računima glavne knjige. Revizor pomoću ove metode utvrđuje postoje li značajnije pogreške ili prijevare u financijskim izvješćima te na računima glavne knjige. Ova metoda obuhvaća veliki uzorak i zahtijeva duže vrijeme za obavljanje testova, a testovi koji se odnose na salda računa glavne knjige, najčešće testovi potraživanja i obveza, zahtijevaju eksternu konfirmaciju. Eksterne konfirmacije predstavljaju postupak za

[51] Brekalo, F. (2004). Revizija financijskih izvještaja. Zagreb: Faber & Zgombić Plus d.o.o, str. 43

dobivanje pouzdanog revizijskog dokaza putem direktne komunikacije s trećim osobama (kupci, banke, porezna uprava, …) kao odgovor na revizorov zahtjev o informacijama vezanima uz određenu stavku koja utječe na tvrdnje menadžmenta dane u financijskim izvješćima. Eksterne konfirmacije upućuju se prema odvjetničkim društvima (postoje li određeni sudski sporovi u kojima sudjeluje poslovni subjekt u kojem se vrši revizija), kupcima poslovnog subjekta (stanje predujmova i potraživanja od kupaca), bankama/financijskim institucijama (podaci o stanju na žiro-računu, kreditima, depozitima, kamatama i vrijednosnim papirima) te poreznoj upravi (stanje obveza i potraživanja prema poreznoj upravi).[52]

Eksterna konfirmacija, prema Roški[53], ima nekoliko oblika i to:

- pozitivna konfirmacija - treće osobe navode svoje slaganje, odnosno neslaganje s određenom konfirmacijom, te ga šalju revizoru,
- negativna konfirmacija - treća strana šalje odgovor revizoru samo u slučajevima u kojima se ne slaže s informacijama u konfirmaciji,
- neodgovaranje - treća strana ne odgovora revizoru na traženi zahtjev,
- izuzetak - odgovor treće stane koji sadrži različite informacije u odnosu na traženi predmet konfirmacije.

Postupak eksterne konfirmacije uključuje[54]:

- određivanje informacija koje treba potvrditi,
- odabrati odgovarajuće stranke kojima se upućuje zahtjev za konfirmaciju,
- oblikovati zahtjev za konfirmaciju, uključujući provjeru adrese stranke i obvezatnu informaciju za izravno slanje odgovora revizoru,
- slanje zahtjeva,
- zaprimanje konfirmacija,
- usklađivanje iznosa s konfirmacija s iznosima iz glavne knjige klijenta,
- ako su utvrđene razlike, usporediti iznose s iznosima utvrđenim u izračunu značajnosti,

[52] Miletić, A. (2012). Eksterne konfirmacije kao revizorski dokaz. Računovodstvo, revizija i financije. (4/12), str.108
[53] Roška V. (2012.). Revizija - skripta predavanja, Zagreb, str. 83
[54] Ibid., str. 84

- donijeti zaključke o konfirmiranim stavkama u financijskim izvještajima i njihovom utjecaju na financijske izvještaje kao cjelinu.

5.3. Revizijski dokaz

Revizijski dokaz predstavlja „informaciju koju je revizor prikupio i na osnovi koje temelji revizijsko mišljenje. Revizijski dokaz obuhvaća izvorne dokumente, računovodstvene evidencije na kojima su temelje financijski izvještaji i informacije u pisanom obliku iz drugih izvora.“[55]

Revizijski dokazi prikupljaju se primjenom odgovarajuće kombinacije testova kontrole i dokaznih postupaka. U nekim slučajevima dokazi se mogu dobiti samo primjenom dokaznih postupaka.

MRevS 500 koji je cijeli posvećen temi Revizijski dokaz za cilj ima utemeljiti opća načela i pružiti odgovarajuće upute koje se odnose na kvalitetu i količinu prikupljenih revizijskih dokaza pri reviziji financijskih izvještaja, kao i na postupke prikupljanja revizijskih dokaza. Revizijski dokazi dobiveni na osnovi testova kontrola i dokaznih postupaka u korelaciji su s dostatnosti i primjerenosti koje su međusobno povezane. Dostatnost je mjerilo količine revizijskih dokaza dok je primjerenost mjera kvalitete revizijskih dokaza i odnosi se na njihovu važnost za određenu tvrdnju i njihovu pouzdanost.

Na revizorovu prosudbu o tome što je dostatan i primjeren revizijski dokaz utječe nekoliko čimbenika i to:

- revizorova procjena vrste i razine inherentnog rizika na razini financijskih izvještaja i stanja računa ili vrste transakcije,
- vrsta računovodstvenog sustava i sustava internih kontrola te procjena kontrolnog rizika,
- značajnost stavke koja se ispituje,
- iskustvo stečeno za vrijeme prethodnih revizija,
- rezultati revizijskih postupaka, uključujući otkrivene pogreške ili prijevare,
- izvor i pouzdanost informacija koje su mu na raspolaganju.

[55] MRevS 500 Revizijski dokaz, Narodne novine, broj 28/07, URL: www.propisi.hr/print.php?id=5664, pristupljeno 31.12.2018.

Na pouzdanost revizijskih dokaza utječe njihov izvor (unutarnji ili vanjski) ili vrsta dokaza (može biti vidljiv, dokumentiran ili usmen). Iako pouzdanost revizijskih dokaza ovisi o pojedinim okolnostima, pri njihovu ocjenjivanju pouzdanosti mogu se uzeti u obzir neke općenitosti kao što su[56]:

- revizijski dokazi iz vanjskih izvora pouzdaniji su od onih iz unutarnjih izvora,
- revizijski dokazi koje revizor sam prikupi pouzdaniji su od dokaza koje prikupi od klijenta,
- revizijski dokazi pribavljeni iz izvornih dokumenata pouzdaniji su od dokaza pribavljenih iz fotokopija,
- revizijski dokazi u obliku dokumenata ili pisanih izjava pouzdaniji su od usmenih.

Revizor prikuplja dokaze revizije s jednim ili više postupaka:

- pregledavanje,
- promatranje,
- propitkivanje i konfirmiranje,
- izračunavanje te analitički postupci.

Pregledavanje se sastoji u ispitivanju evidencija, dokumenata ili materijalne imovine. Pregledavanjem evidencija i dokumenata dobivaju se dokazi različitog stupnja pouzdanosti ovisno o njihovoj vrsti, izvoru i učinkovitosti internih kontrola koje se odnose na njihovo obrađivanje. Postoje tri glavne kategorije dokumentiranih revizijskih dokaza koji revizoru daju različite razine pouzdanosti:

- dokumentirani revizijski dokazi koji su kreirale ili čuvaju treće osobe,
- dokumentirani revizijski dokazi koji su kreirale treće osobe, a čuva ih poslovni subjekt
- dokumentirani revizijski dokazi koje je kreirao poslovni subjekt i on ih i čuva.

Postupkom promatranja prate se procesi ili postupci što ih obavljaju drugi. Primjerice, revizor može promatrati inventuru zaliha koju obavlja osoblje poslovnog subjekta ili postupke interne kontrole koji ne ostavljaju tragove za reviziju.

[56] Ibid.

Postupak propitkivanja sastoji od prikupljanja odgovarajućih informacija od dobro obaviještenih pojedinaca unutar ili izvan klijenta. Ono može teći u različitim oblicima od formalnih upitnika naslovljenih na treće osobe do neformalnih razgovora s pojedincima zaposlenim u poslovnom subjektu. Iz odgovora na postavljena pitanja revizor može prikupiti informacije koje prije nije imao ili s potkrjepljujućim revizijskim dokazima. S druge strane, konfirmiranje se sastoji od odgovora na pitanja kako bi se potkrijepile informacije sadržane u računovodstvenim evidencijama. Primjerice, revizor obično zahtijeva konfirmiranje potraživanja komunicirajući s dužnicima.

Metoda izračunavanja sastoji se od provjere matematičke točnosti izvornih isprava i računovodstvenih evidencija ili obavljanja vlastitih izračuna dok se analitički postupci sastoje od analiza značajnih pokazatelja i trendova uključujući rezultate istraživanja neuobičajenih promjena i odnosa koje nisu usklađene s drugim relevantnim informacijama ili koje odstupaju od očekivanih iznosa.

Revizijski dokazi su nužni kako bi izvješće moglo biti objektivno i realno. Revizijski dokazi su primjereni i dostatni u ovisnosti o[57]: a) dostupnosti svim informacija i dokumentaciji, b) stupnju pouzdanosti prikupljenih informacija, c) izvoru prikupljenih informacija, d) revizorovom iskustvu i mogućnošću procjene revizijskog rizika, e) određivanju značajnosti informacija, f) raspoloživom vremenu za reviziju financijskih izvještaja, g) metodi i postupku kojima je revizor ovladao, h) metodološkom uputstvu revizorske tvrtke.

Revizijski dokazi se prema stupnju pouzdanosti dijele na[58]:

- *vrlo pouzdane dokaze* koji nastaju kada revizor sam fizički provjeri određenu imovinu, ponovno izvede postupke te dobije potvrde od neovisnih osoba o stanjima na određeni dan, primjerice od banaka, dobavljača, kupaca…

- *primjerno pouzdane dokaze* koji se dobiju analitičkim postupcima,

- *nedovoljno pouzdani dokazi* koji se temelje isključivo i samo na promatranju revizora te usmenim informacija od strane zaposlenih.

[57] Brekalo F. (2004). Revizija financijskih izvještaja. Zagreb: Faber & Zgombić Plus d.o.o., str. 30
[58] Ibid.

Tablica 5.: **Pouzdanost i vrste revizijskih dokaza**

RAZINA POUZDANOSTI	VRSTE REVIZIJSKIH DOKAZA
Vrlo pouzdani dokazi	Dokazi dobiveni ispitivanjem evidencija ili dokumentacija, dokazi dobiveni ponovnim izračunavanjem, dokazi dobiveni ispitivanjem imovine, dokazi dobiveni ponovnim izvođenjem
Primjereno pouzdani dokazi	Dokazi dobiveni analitičkim postupcima, dokazi dobiveni konfirmiranjem
Nedovoljno pouzdani dokazi	Dokazi dobiveni propitkivanjem, dokazi dobiveni promatranjem

Izvor: Filipović, I. (2009). Revizija. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o., str.92

O razini pouzdanosti revizijskih dokaza uvelike će ovisiti koje je vrste revizijskih metoda revizor koristio za dobivanje dokaza kojima raspolaže. Najpouzdaniji dokazi su oni koji su dobiveni korištenjem različitih metoda rada revizora odnosno korištenjem različitih revizorskih postupaka i to iz razloga ako je pojedini postupak manje vjerodostojan, tada će ostali provedeni postupci pokriti nedostatke prethodnoga. Primjerice, dokazi dobiveni postupcima promatranja i propitkivanja nisu dovoljno pouzdani, stoga će revizor nastojati koristiti i druge postupke koji mu stoje na raspolaganju kao primjerice provođenje ponovnog izračunavanja troška amortizacije ili pak ponovno izvođenjem brojanja određenih stavaka na zalihama koje su se već brojale tijekom inventure.

Revizijski dokazi su u korelaciji s ciljevima revizije, a navedeno potvrđuje i tablica niže.

Tablica 6.: **Veza između revizijskih dokaza i revizijskih ciljeva**

VRSTA DOKAZA	REVIZIJSKI CILJEVI							
	VALJANOST	POTPUNOST	CUTOFF	VLASNIŠTVO	MATEMATIČKA TOČNOST	ROCJENA	KLASIFIKACIJA	OBJAVLJIVANJE
Dokazi dobiveni fizičkom provjerom	X	X	X	-	-	X	-	-
Dokazi dobiveni ponovnom izvedbom	-	X	-	-	X	X	X	-
Dokumentacija	X	X	X	X	-	X	X	X
Eksterna konfirmacija	X	X	X	X	-	X	-	X
Dokazi dobiveni analitičkim postupcima	X	X	X	-	X	X	X	X
Dokazi dobiveni na temelju upita upućenih osoblju i upravi klijenta	X	X	X	X	-	X	X	X
Dokazi dobiveni promatranjem	-	-	-	-	-	X	-	-

Izvor: Brekalo, F. (2004). Revizija financijskih izvještaja. Zagreb: Faber & Zgombić Plus d.o.o., str. 41

Tako primjerice, dokazi dobiveni fizičkom provjerom kao što su provjera stvarnog postojanja dugotrajne imovine koja je iskazana u dokumentaciji pri provođenju inventure unutar poslovnog subjekta su u korelaciji s četiri revizijska cilja – valjanost (dugotrajna imovina je stvarno kupljena/prodana/rashodovana), potpunost (ako je dugotrajna imovina amortizirana, proces amortizacije je zabilježen u cijelosti u poslovnim knjigama), cutoff (ako je određena dugotrajna imovina prodana u siječnju 2019. ona tada u poslovnim knjigama mora biti iskazana da je prodana sa stvarnim datumom, a ne primjerice u prosincu 2018. godine kako bi se utjecalo na financijske pokazatelje) te procjena. Posebno valja istaknuti kako je procjena jedini revizijski cilj koji se ispunjava putem svih dobivenih revizijskih dokaza što i ne čudi jer poslovni događaji u poslovnim knjigama moraju biti primjereno i realno procijenjeni, a zadaća revizora je provjeriti jesu li stavke u financijskim izvješćima u skladu s iskazanim poslovnim događajima u poslovnim knjigama. S druge strane, dokazi dobiveni temeljem upita upućenih osoblju i članovima uprave, dokazi dobiveni analitičkim postupcima i prikupljena dokumentacija kao dokaz poklapaju se s najviše ciljeva revizije. Dijametralno suprotno tomu su dokazi dobiveni promatranjem koji ispunjavaju samo jedan cilj revizije - procjenu.

6. ZAKLJUČAK

Rizik je neizbježan dio svakog poslovanja, te je zbog toga od velikog značaja osigurati potrebne instrumente zaštite poduzeća. Rizik se javlja u situacijama kad sa sigurnošću ne možemo reći što će se dogoditi, odnosno kad je krajnji rezultat u potpunosti ili djelomično neizvjestan, a na temelju pojavnog oblika, rizik može biti poslovni rizik i financijski rizik. Aktivnost analize rizika se temelji na radnjama kao što su procjena rizika, upravljanje rizikom te komunikacija rizika.

Glavni zadatak revizije je dati objektivno i neovisno mišljenje o analiziranim financijskim izvještajima, a navedeno se postiže zadovoljavanjem ciljeva revizije. Postupak revizije se dijeli na pet faza, a one su: planiranje revizije, prethodni postupci revizije, ispitivanje podataka u fazi izrade temeljnih financijskih izvještaja, završna revizija te kompletiranje revizije.

Revizorsko mišljenje predstavlja jedan od najvažnijih dijelova samog izvještaja, a cilj mu je procijeniti jesu li financijski izvještaji sastavljeni u skladu s aktualnim okvirom financijskog izvještavanja. Kako bi navedeno mogao napraviti, prvo mora donijeti zaključke o financijskim izvještajima, to jest utvrditi jesu li iskazani bez velikih i značajnih pogrešaka. Rizik od davanja pogrešnog revizorskog mišljenja se zove rizik revizije, to jest revizorski rizik. Javlja se u situacijama kada revizor da pozitivno mišljenje za određeni financijski izvještaj koji u konačnici ima pogreške od velikog značaja. Sastoji se od tri osnovne komponente, a to su inherentni rizik, kontrolni rizik te detekcijski rizik. Inherentni, odnosno vanjski rizik je rizik kojeg klijenti mogu identificirati, ali ga nisu u stanju kontrolirati. Kontrolni rizik predstavlja rizik u kojem značajna pogreška koja se mogla javiti u izjavama uprave poduzeća o financijskim izvještajima, neće pravodobno biti ni spriječena niti otkrivena pomoću interne kontrole. Detekcijski rizik predstavlja rizik u kojem revizor, bez obzira na dostupnost podataka iz financijskih izvještaja i svih provedenih testova, neće otkriti određene greške ili da će donijeti pogrešne zaključke.

Revizijski testovi su od velikog značaja za određivanje strategija i ciljeva poslovnog subjekta te za racionalnu upotrebu resursa zato što kvalitetne analize mogućnost pogreške i prijevare svode na minimum čime se i rizik poslovanja smanjuje.

Revizijski testovi mogu biti testovi kontrole i dokazni testovi. Testovi kontrole oblikuju se kako bi se ocijenila operativna učinkovitost kontrola koje već postoje u društvu

na identificirane rizike. Dokazni testovi revizorima služe za otkrivanje pogrešaka u iznosima na računima i pozicijama u financijskim izvještajima. Dokazni testovi obuhvaćaju testove detalja i dokazne analitičke postupke.

U slučaju da postoje interne kontrole, revizoru je značajno olakšan posao u završnoj reviziji te je potrebno pribaviti manje revizijskih dokaza i obaviti manje dokaznih testova. U cilju da obavi što kvalitetnije svoj posao, u cilju revizora je da prepozna i definira što je više moguće kontrola unutar poslovnog subjekta. Ako u razgovoru s odgovornim osobama unutar poslovnog subjekta revizor stekne dojam kako društvo nema uspostavljene kontrole, tada je njegova dužnost ponovno provjeriti s upravom poslovnog subjekta postoje li uspostavljene kontrole na višoj razini. Ako ne postoje, tj. ako nema kontrola tada je razina rizika viša te je potrebno obaviti više dokaznih testova kako bi se prikupio što veći broj revizijskih dokaza.

LITERATURA

1. A.A.Arens, J.K. Loebbecke (1997). Auditing - An Integrated Approach. Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey.
2. Bešvir B. (2003). *Revizijski dokaz*. Zagreb: Računovodstvo, revizija i financije.
3. Brekalo, F. (2004). Revizija financijskih izvještaja. Zagreb: Faber & Zgombić Plus d.o.o.
4. Brekalo, F. (2007). Revizijski rizici. *Računovodstvo, revizija i financije.* br. 6/2007
5. Dumičić K., Cvetković B. (2007). Dizajni uzoraka primjenjivi u revizijskim testovima. Pavković, A.. ur. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu
6. Dumičić, K. (2005). Izučavanje alfa i beta rizika u dokaznim testovima revizora. Pavković, A.. ur. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu
7. Filipović, I. (2009). Revizija. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o.
8. Franc, R. (2014) *Planiranje revizije i revizijskih testova*. Seminarski rad. Osijek: Ekonomski fakultet.
9. Karić, M. (2009): Koncepcija upravljanja rizikom, bilješke s predavanja, Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
10. Klaić B. (1987). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod matice Hrvatske
11. Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 1. Svezak – Ključni koncepti, treće izdanje. Zagreb: IFAC.
12. Međunarodna federacija računovođa (2013). Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata, 2. Svezak –Praktični vodič, treće izdanje. Zagreb: IFAC.
13. Miletić A. Razumijevanje poslovnih procesa u predreviziji. Računovodstvo, revizija i financije. 10(2012.)
14. Miletić, A. (2012). Eksterne konfirmacije kao revizorski dokaz. Računovodstvo, revizija i financije. (4/12)
15. MRevS 500 Revizijski dokaz, Narodne novine, broj 28/07, URL: www.propisi.hr/print.php?id=5664, (pristupljeno 31.12.2018.).

16. Poslovni dnevnik. URL: www.poslovni.hr/vijesti/zasto-revizija-a-zasto-ne-213506 (pristupljeno 14.11.2018.).
17. Srića, V. (2011). Menadžment rizika. Šibenik: Veleučilište u Šibeniku.
18. Stanišić, M. (2009). Revizija, treće izdanje. Beograd: Univerzitet Singidunum.
19. Tušek, B. (2001). Revizija. Zagreb: TEB, str.103.
20. Tušek, B., Sever, S. (2007). Uloga interne revizije u povećanju kvalitete poslovanja poduzeća u Republici Hrvatskoj – Empirijsko istraživanje. Pavković, A., ur. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu.
21. Tušek, B., Žager, L. (2007). *Revizija*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
22. Vujević, I. (2003). *Revizija.* Split: Ekonomski fakultet Split.
23. Vukoja B., Revizija financijskih izvještaja gospodarskih društava. Revident d.o.o. - društvo za reviziju i poslovne usluge. Raspoloživo na: URL: http://www.revident.ba/public/files/revizija-financijskih-izvjestaja-gospodarskih-drustava.pdf (pristupljeno 16.12.2018.)
24. Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijal - Postupci revizije. Zagreb: RRiF.
25. Wagner, A. (2018). Eksterna revizija. Nastavni materijal - Uvod u reviziju. Zagreb: RRiF.
26. Zakon o reviziji (Narodne novine br. 146/05, 139/08, 144/12, 78/15)
27. Zakon o reviziji (Narodne novine, br. 127/2017)

POPIS SLIKA

Slika 1.: Kriteriji i postupak ocjene financijskih izvještaja 10
Slika 2.: Struktura revizijskog rizika 13
Slika 3.: Proces utvrđivanja rizika 20
Slika 4.: Oblikovanje i implementacija odgovarajućih reakcija na procijenjene rizike 26

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Odnos revizije i reviziji srodnih usluga 5
Tablica 2.: Primjer skraćenog upitnika za ocjenu revizijskog rizika 18
Tablica 3.: Koraci koji su uključeni u provođenju analitičkih postupaka 24
Tablica 4.: Provedba testa kontrole 31
Tablica 5.: Pouzdanost i vrste revizijskih dokaza 41
Tablica 6.: Veza između revizijskih dokaza i revizijskih ciljeva 42